

1059 / 161
Marian
CURS DE POESIE GENERALE

DRAMATICELE

BRUTU

TRAGEDIE IN CINCI ACTE

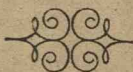
DUPÖ

VOLTAIRE

DE

I. HELIADE-RÄDULESCUL.

SCRIERE POSTHUMA.

BUCURESCI.

TYPOGRAPHIA DOROTHEA P. CUCU, EDITORE

3. Strada Lipscanii. 3.

1878.

Biblioteca Centrală Universităţii
BUCUREȘTI
Cota .. II 217/142
Inventar ... 490297...

II 217/142

461212

*Exemplarele quare nu vor purtă sub-semnătorele DD. P. M.
Cucu și I. I. Heliade-Rădulescul, se vor considera ca contra-
făcute și autorii vor fi urmăriți conform legii.*

P. M. Lucut

I. I. Heliade-Rădulescu

INSCIINTARE

Remându-ne mai multe scrieri posthume de la părintele nostru, și vedând quò unele din operele salle s'au desfăcut astfel quò cu multă dificultate se puteau găsi de doritori, am voit a typări încă din anul 1872 tóte aqweste scrieri. Neputând nimic face cu librării nostri spre a edità aqweste opere, m'am adresat către toți ministri de Interne și Instrucția publică que au succedat dela 1872 și pênò la 1877, — afarò de quei actuali, — spre a face qua să se typărăscă în imprimeria Statului, numai scrierile de litteratură, historie, philosophie, morale și religiò, rămâind qua pe quelle politice a le dà subscrisul la lumină cu alle salle spese. Condițiunile que am propus pentru typărirea lor era: qua să se imprime menționatele scrieri cu chieltuiala Statului în numér de quel puçin doè mii exemplare, din quare o miiă să le iea Statul, éró restul subscrisul. În quererea mea arătam modul cum Statul putea să vênđă aquelle o miiă exemplare de fiă quare scriere.

S'ar fi putut dà pentru premii Ministerului instrucțiunii publice cărți în toți anii în valóre de 5,000 lei noi, și de 50 lei la fiă quare din primăriile urbane și comitete Permanente, quari au allocate summe în budgetul lor pentru premii; queea que ar fi făcut pentru 33 primării și 33 comitete permanente 3,300 lei, astfel quò s'ar fi strîns în fiă quare an la imprimeria Statului quel puçin 8,300 lei noi, cu quari bani s'ar fi putut consecutiv typări în quăți va anni tóte operele lui I. Heliade Rădulescul. Nu ar fi fost necessitate la început de quât pentru 2,000 lei spese imprimării, de exemplu a operilor dramatice, din vên-

đarea quăroră s'ar fi typărit alte scrieri, și așa pină s'ar fi dat la lumină tóte operile. Ansă de și aqueastă combinațio nu ar fi costat nici un ban pe Stat, pentru quă 'i rămânea profit de 30 pênă la 50 la sută din desfacerea aquestor cărți,—după socotéla făcută de imprimeria Statului—, cu tóte aquestea Domnii Ministri au preferat că aqueste opere alle lui Heliade să stea ascunse de quăt să fiă date la lumină, pe quând sute de scrieri alle favoriților đillei s'au typărit *gratis* în imprimeria Statului, éro operile lui Heliade nu s'au găsit demne d'a se da publicității,—negreșit din causă quă aqueste scrieri nu puteau fi atât de folositoare Romănilor ca alle quellor-l-alți autori.

Acum grație D-lui P. M. Cucu, quare a binevoit a se însăreînă cu typărirea operilor menționate, Romăni le vor avé cu prețuri fórte mici, daqua fiă quare se va grăbi a cumpără quăt se va puté mai multe dintr'ensele, qua prin desfacerea a 4000 exemplare din fiă quare volum să pótă editorul scóte cheltuielile făcute. Dela Romăni dară depinde qua litteratura năstră să aibă vre o 30 volume din scrierile lui Heliade Rădulescul a quăror typărire are să țiiă mai mulți anni. Daqua ânsă s'ar găsi persóne animate de sentimente patriotice quari ar dorì qua aqueste scrieri să se dea la lumină mai currënd noi sântem gata a offeri ori quare din operile părintelui nostru spre a se typări în condițiunile cu quare am voit qua Statul să le imprime.

Tóte operile lui Heliade Rădulescul se vor typări într'un singur format și cu orthographia sa. Scrierile vor fi divise în materii distinctive. Acum începem cu cursul de poesie generale, partea dramatică, quare va conține tragediele: *Brutu*, *Mahomet*, *Norma* și *Prometheu*. După terminarea lor vom da publicității tóte satirele într'un volum, apoi poesiele diverse. Terminându-se tóte poesiele vommu pune sub typar historia critică universală, și vommu continuă a dă la lumină tóte scrierile quari nu mai există, ast-fel qua fiă quare doritor să găséscă operile complete alle lui Heliade Rădulescul. Se va trage pe lângó 4000 exemplare din fiă quare scriere și 200 exemplare pe hârtia quea mai bună qua să fiă și o edițio de lux.

I. I. *Heliade-Rădulescul*.

BRUTU

TRAGEDIA IN CINCI ACTE

PERSONAGE:

JULIU BRUTU } Consoli

VALERIU PUBLICOLA }

TITU, filiu lui Brutu.

TULLIA, filia lui Tarquiniu.

ALGINA, confidentă a Tulliei.

ARONS, sol al lui Porsenna.

MESSALA, amicu al lui Titu.

PROCOLU, tribun militar.

ALBINU, confident al lui Arons.

SENATORI,

LICTORI.

Scena se petrece în Roma.

ACTUL ÎNTÊIU.

SCENA I.

Theatrul reprezintă o parte a casei consolilor pe muntele Tarpeian; templul Capitolului se vede în fund. Senatorii sînt adunați între templu și casă, naintea altarului lui Marte. Brutu și Valeriu Publicola, da consoli, presidă în aqueastă adunanță. Senatorii stau în demi-cercu. Lictori cu fascele lor stau în dosul senatorilor.

BRUTU, VALERIU PUBLICOLA, SENATORII.

BRUTU.

Romani, que nu cunoșceți alți domni de quăt pe Ței,
Virtuțile lui Numa și patriele legi,
Voi destructori de tyrani! In fine inemicul
Incepe-a ne cunoșce. Aquel Toscan, superbul
Fugarului Tarquiniu terribil ajutor,
Porsenna îngonfatul que ne vorbiă de sus,
Aquel tyran protector unui tyran că dênsul,
Que cu oștirea'i cruntă accopere Tiberul,
Respectă ađi senatul și liberul popor.
Ađi inaintea vóstră și a 'nfrânt trufia sa,
Și quere qua să tracte prin solul que trimite.
Arons din parte'i vine a querre audiență

La senatorii Romei ; aşteptă cu respect
 In templul Capitoliu. — Stă dar acum la voi
 D'a 'i refusă intrarea, sau d'a i se permite.

VALERIU PUBLICOLA.

Ori-que ar veni să dică şi ori que ne aşteptă
 Să nu 'l ascultăm ; mergă pe urmă 'şi in apoi,
 Şi ducă-se cu norii l'al său despot şi domnu,
 Aqueasta mi è părerea. Mai mult nu tractă Roma
 Altfel cu inemicii, de cât daqua 'i învinge.
 Al tēu fiu, que è dreptul, da brav rēsbunător,
 P'al Etruriei Tyran de doē ori l'a 'mpins.
 Cunosc quāte avurōm prin braçul lui heroicu
 Şi sciu quō salvō Roma urmând al tēu exemplu.
 Ci mai avem de luptă, quōci Roma 'n câmpii sēi
 Işi vede inemici que-au pus'o la miçlocu.
 Asculte 'ntēiu Tarquiniu senatul ş'al lui ordin :
 A nōstre legi 'l exilă. Să éşă dar din staturi
 Şi cureţe-ne locul d'aspectu-i criminal ;
 Apoi şi a lui rugă putē-vommu ascultă. —
 Que vē uimì atāta ast nume de solie ?
 Tarquiniu nu ne 'nvinse ; ş'acum cu amăgirea
 Se cērcă a străbatte. — Quānd regii trimit soli,
 Se scie al lor cuget : ei vin da inemici.
 Sub titlu onorabil, şi plini înflaţi d'orgolliu
 Sau de îndemânare vin' or qua să insulte
 Or să trădea 'n repaos privelegiaţi spioni.
 Să nu ascultî, o Romă, limbagiu amăgitor.
 Tu n'ai învăţat arte, subtilităţi infame,
 Ci lupta 'ţi cădū 'n parte, şi şēii num'a combatte ;
 Confundă 'ţi inemicii de gloria'ţi uimiţi
 Si cađi, or stinge regii ; şi éccē mi 'ţi tractat.

BRUTU.

A Romei libertate pe cât îmi è de scumpă
 O scie Roma 'ntrégă ; ci plin d'aquellaşi spirit,

Părerea mea è alta. In ast ambassador
 Que vine qua să tracte in nume de sovrani
 Eu vëdu ântëiul pas și semne de omagiu
 La cetățenii Romei. Să desbărôm despoții
 De vechiul lor orgolliu, să 'i facem a veni
 Republic'a cunósce, cu dënса à tractă
 Egale da egale, și mai târđiu vrënd cerul
 S'o scie d'a lor dómna, suppuși să i se 'nchine.
 Arons in Roma intră cu cuget d'a'i vedé
 Mărirea crescétóre, născëndele 'i puteri,
 A'i observà tăria și geniul que-o 'nsufflă.
 Romani, d'aqueasta ênsuși accorde-i-se voiea
 Să intre, inemicul să afle quine suntem,
 Și sclavul unui rege, să vëdă și ellu ómeni.
 In lung și 'n lat să 'și primble ai sêi ochi de spion,
 In voi să vëdă Roma, și întărirea ei.
 Și 'nelinese aicia la Țeul que ne-adună ;
 Intre 'n senat, ș'asculte și tremure de dënsul.
 (Senatorii se scólă și s'appropiă spre a 'și da votu.ile)

VALERIU PUBLICOLA.

Eu vëdu quò tot senatul è de părerea ta ;
 O queri tu, o va Roma ? eu cată să mē plecu.
 Lictori, să 'l introducă ; și fiă qua fința 'i
 Să nu adducă Romei nimic de inefast.

(Lui Brutu)

Aquì numai assupră'ți sânt ochii tutulor,
 Quóci tu ești singur primul que férrele ne-ai rupt.
 Sustinne-a Libertății și causă și luptă.
 Brut este al ei tată, el pentru ea vorbescă.

SCENA II.

SENATUL, ARONS, ALBIN, SUITA.

Arons intră dintr'o lature a scenei precedut de doi Liciori și de Albin, confidentele său; trece înaintea consolilor și senatului, îi salută și se duce a se punne pe un sediu preparat pentru dânsul înaintea scenei.

ARONS.

Senat al Romei, Consoli, îmi place a intră
 În ast consilliu sacru de inemici heroi,
 A quârora prudentă, severă equitate
 O singură 'mputare ar mai puté să 'și facă.
 Sînt martor l'a lor fapte, admir virtutea lor
 Îmi place s'ascult Roma prin a lui Brutu voce,
 Departe de barbarul și cerbicosul popol
 Pe quare numai frica 'l uneșce și 'l desparte,
 Că orbu dând înainte și 'n urră și amor
 Que-amenință, se teme, 'ntr'o ȃi și domnu și sclav,
 S'a quârui pertinentă . . .

BRUTU.

Stăi . . . ia 'ți măsur'a vorbeii
 Mai cu respect vorbeșce de cetățenii Romei.
 Senatul nu e mare de quât representând
 Pe virtuosul popol que-a insultă cuteȃi.
 Cu noi lassă-mi 'ți arta și tótă adularia.
 Aquel venin que ese din curtea Etruriei
 P'aici n'are nici trecăt nici este cunoscut.
 Urmédă.

ARONS.

Nu mă dóre superbul têu cuvânt.
 Pe quât eu voiu să mântuiu pe Roma din pericol.
 Că filiu al ei ênsuși eu causa îi appër.
 Vedeți que vijălie v'amenință 'n pregiur;
 În van de dânsa Titu cercò a vē scuti.

Imi pare réu quó zelul precum ș'a lui valóre
 N'adducu pinó în capét de quât cădere mare.
 Prin vingeri și prin vingeri tăriile vè scad
 Ș'ast sânge que le 'mundă le sapă din temeiu.
 Nu refusați o pace, o pace 'ntremătóre.
 Senatul, daqua este al popolului tată,
 E și Porsena tata al regilor expulși.

Ci voi resbunătorii ai numelui roman
 Voi interpreți illustri de dreptul omenirii,
 Voi que rempingeți regii, vedeți în que locu sunteți.
 Aquì è Capitolul, altarele-aquì sânt,
 Aquì unde o dată quând adorați pe ȕei
 Ș'aveați și voi o lege, vȕdutu-v'am cu toȕii
 Devoți jurând credinȕă la rege la Tarquiniu.
 Căđut'au óre ȕeii ai cerului sovrani,
 Qua jos să cađ' acuma și regii pământeni ?
 Sau quari ȕei veniró să surpe suveranii
 Ș'atâtea noduri sacre să spargă, să defacă
 Quât stema lui Tarquiniu s'o smulgă legiuit ?
 De jurăminte quine vè póte deslegă ?

BRUTU.

Ellu ênsuși. Jurăminte și noduri nu există
 Quând crima le strărumpe c'o mână sacrilege.
 Nu mai vorbì de drepturi que singur le-a perdut,
 De ȕei que ellu insultă cà empiu și sperjur.
 Arons, noi drept omagiu, jurassem que è dreptul
 D'a fi fedeli și liberi, iar nu d'a purtà férre.
 Si daqua'ți vine bine să ȕici quó ai vȕđut
 Senatul la picióre-i, 'nălȕându-i la urări,
 Ia addu-mi-ți aminte quó tot în locul asta
 Cu ȕeii toți de faȕă și ellu jurò dreptate
 Și legȕtura sacrá 'ntre popol și guvernul.
 Ne-a rupt ellu jurământul quând sperjurò p'al séu ;
 Și quând călcò o dată pe legea que jurasse
 Călcarea nu e-a Romei, ci ellu este rebellul.

ARONS.

Și ênsuși d'ar fi astfel qua boldul absolut
 Să fi împins pe rege și peste datorii ;
 Orbit d'ar fi fost ênsuși de farmecul puterii,
 Tot omul cu-a sa lipsă, și regii iar sânt ómeni.
 Al vostru este dreptul să vreți a'l pedepsi,
 Suppușii lui din légën, născuți spre-a'l ascultà ?
 Un fiu n'ardică mâna la un culpabil tată
 Ci ochii își întorce, il plânge și 'l respectă.
 Si óre suveranii n'au și ei atât drept ?
 Ei cerul au de jude, noi sântem fii lor,
 Si daqua de sus cade urgia peste dênșii,
 Voi stați, și nu v'adduceți urgie și mai mare,
 Trădând prin resbunare și legi și jurământ,
 Și resturnând tot statul în locu d'a-l rennoi.
 Pățit, trecut prin relle que 'nvétă pe tot omul,
 Tarquiniu nu mai este aquella que cunósceți
 Mai drept, mai demnu de Roma voiesce a rentări
 Legitimele noduri, de popoli și de regi
 Que singure stau bune de vera libertate
 Subt umbra protectóre puterii monarchiei.

BRUTU.

Arons, nu mai è timpul ; acum è pré târđiu.
 Tot Statul se susține cu propriiele'i legi
 Que are din natură'și, or schimbă dupó timpuri.
 Toscanii, selavi din fire la regi și l'ai lor preoți
 Ei credu quó vin în lume spre a servi la Domni,
 Ș'ai férrelor antice adoratori ferici,
 Ar' vré tot universul să fiă selav cà dênșii.
 Veđi Grecul quó è liber și móllea Ionie
 Sub jug odios jace cu capul la pământ.
 Iar Roma își allesse sovrani iar nu despoți.
 Puterea absolută n'o sufferă Romanul,
 Cu stat el înțelege o liberă invoice

Între popor și rege de la 'nceputul său ;
 Quoci Romulu quel mare fu primul cetățean,
 Și noi aveam splendórea mărimii lui supreme.
 Numà ne dette legea, și ellu mai întèiu dette
 Exemplu d'ascultare, suppunere la legi.
 După aqueasta Roma într'un declin fatal
 Să pusse să 'și allégă din voi dintre Toscani
 Regi unul și tot unul que-addusseró aicia
 Din fundul Etruriei desfrèu și tyrannia.

(Se scólă)

Mari dei ! iertați cu toții pe poporul roman
 D'a sufferit atâta al lui Turquiniu jug.
 Ast sânge que tot curse sub mâinele lui crunte
 Ca un torrent ne sparse și porțile sclaviei :
 Sub vérga de fer aspră ast popol impilat
 Prin multele'i turmente virtutea 'și reluò.
 Ne-a rentregit Tarquiniu în drepturile nóstre
 Quoci din exces de crime născu binele publicu.
 Și éccé dăm exemplu și însuși la Toscani,
 De vor voi și dênșii se scape de despoți.

(Consolii descind către altar, și senatul se scólă).

O Marte ! ȕeu al Romei, heroilor ș'al luptei,
 Que bați cu noi d'allături, și murii nóștri apperi,
 P'altarul têu quel sacru, o Mars, éccé jurăm
 Senatul, Roma 'ntrégă, toți demnii fii tèi ;
 Quò daqua 'n sinul Romei se va aflà vr'un monstru
 A mai dori vr'un rege, vr'un domnu a recunósce,
 Să móră trădătorul cu mórte de infam !
 Cenușa lui să svóle cà pulberea în vènt,
 Și 'n Roma al lui nume mai odios să fiă
 Și ênsuși de quât legea și jugul tyranniei.

ÆRONS (înaintând către altar).

Și eu p'altarul asta que voi il profanați
 P'al regelui meu nume, și pe credința mea,

Pe numele Porsennii, resbunătorul nostru,
La voi, la fii vostri, vă jur eternă luptă.

(Senatorii facu un pas spre Capitol)

Senat, încă o vorbă, stați nu vă despărțiți.
Eu n'am reclamat încă d'a vóstre far' de legi
A lui Tarquiniu filiă se află 'n mâna vóstră.
Au este ea victimă la Roma consacrată,
Sau voi ați pus în férre regalile ei mâini
Qua să bravați pe tatăl și suveranii toți?
Ș'apoi aquelle bunuri, Thesaure atâtea,
Que unul după altul Tarquinii adunaró,
Au sânt conquista vóstră sau pradă de 'mpărțit?
Ați desthronat pe rege, ca răpitori sau furi?
Senat, d'aveți ast cuget, nu cređ să'l aibă Brutu.

BRUTU.

Arons, nu cunoșci bine pe Rom'a ș'al ei geniu.
Aquești părinți ai Romei și drepti resbunători
In purpură albiró; — ei'n lipsă, neaveri,
Mai sus d'or que thesaur, vi'l lassă 'n partea vóstră.
A lor glorie este d'a umilii despoții.
Ia 'ți aurul d'aicea și du'l la domnul tēu.
Iar quāt pentru copillă, puiu demnu d'ai ei părinți,
Cu tótă justa 'mi urră que stirpea ei 'mi 'nsufflă,
'Mi o 'ncredințó senatul în sînul casei melle.
Aquì è drept quó n'are aquelle adulări
Que rodu și corumpu inimi la regi, la fii lor.
Ea nu afló în casă'mi nici móllele nici pomp'a
Que 'n curtea lui Tarquiniu ii pervertì junețea.
Sciu ansē que se cade și quāt respect se quere
La sexul ei, junețea și scăpătarea ei. —
De ađi iea-o d'aicea, și du-o l'al ei tată.
Simțu mare bucurie și inim'a imi saltă
Quó nu ne mai remâne nimicu despre tyrani
De quāt a Romei urră ș'a țeilor urgiă.

Și qua să iei cu tine și aurul și fêta,
 O ȕi ȕi se accordă; ăst timp ȕi e de ajuns
 Și casa mea 'ntru'aquestea te are ca pe óspe
 Intr'ênsa fii pe pace și 'n buna siguranță.
 Aquestea dar prin mine senatul iȕi respunde
 Și quâte iȕi anunță, te du diseră 'n câmp
 Și spune lui Porsenna întreg al meu răspuns;
 Repórtă'i, du'i resbellul; și spune lui Tarquiniu
 Rând una quâte una, și cum veduși senatul.

(Către Senatori)

Aidem la Capitoliu cu lauri s'adornăm
 Augusta'i maiestate, să celebrăm pe ȕei.
 Acolo să depunem coróna que încinse
 A fiului meu frunte; acolo să depunem
 Și darde și drapelle que smulse brațul lui
 De la toscane turbe. — Și fiă ne'ncetat
 Qua ast-fel al meu sânge plin tot d'astă ardóre
 Și demnu de tine, o Romă, să-ȕi serve cu credință
 Din tată 'n fiu în secolii, mărimea ta crescând.
 O ȕei, protegeȕi astfel și consulatul meu
 Ș'a fiului meu arme în contra tyranniei.

SCENA III.

ARONS, ABLIN.

(Intrați în sala d'audiență în alt apartament al casei lui Brutu.)

ARONS.

Vedut-ai que tãrie de sufflet, que orgollin,
 La un senat que crede quó este neinvins?—
 Ne'nvins ar' fi Albine, quând Rom'ar avé pas
 D'a-și cresce fii astfel și d'a le dà ast sufflet.
 Mě crede, Libertatea que tutulor è scumpă,

Que viiu sã le-o derapãn, și ănsã o admiru,
 Inspirã un que mare, dã Omului curagiu,
 Que nici odiniórã ellu nu'l ar fi sințit
 Sub jugul lui Tarquiniu, în curtea-unui despot.
 Curagiul se desnervã, se sfemeiã virtutea
 Ori-unde monarchia se basã pe corupții.
 Toți regii Etruriei cu totul ocupați
 D'ași împilã vecinii, nici cum nu turburã
 În pacea lor profundã pe aști Toscani ai nostri.
 Ci daqua va ajunge aqest senat feroce
 A deșteptã o datã ast geniu addormit,
 Romanul d'a fi liber, Albine, sã te-aștepți:
 Italia se duce. — Aști lei que pîn'acum
 Stã blândi sub vérga asprã de care se temeã,
 Rumpënd alle lor férre, și furioși, și rãpeđi
 În inimile nóstre își vor înfige dinții. —
 În sângele lor daró sã stingem, sã 'nnecãm
 Semênț'atãtor relle que au a resãri
 Și au sã fiã Dómne Italiei și lumii.
 Sã liberãm pãmêntul strîngênd în férre Roma,
 În férrele aquellea'și que ne preparã ea. —
 Veni-va ór' Messala? puté-voiu sã'l ascult?
 Cutédã ellu?

ALBIN.

Cutédã, quócí vine 'n tótã ora
 P'aicia, și l'aqueasta 'l ajutã pré mult Titu.

ARONS.

Vorbit-ai tu cu dënsul? potu lui mē 'ncredințã?

ALBIN.

De nu m'amãgescu, dómne, Messala într'ascuns
 Pe toți ai nóstri 'ntrece, și ne'ncetat conspirã.
 E tare, audace, repaus nu mai are,

Că și când chiar onórea ș'al patriei amor
 I ar fi impuns valórea; ei domnu pe voiea sa
 E nepétruns și rece, c' o față lină, ênsuși
 Și 'n marea sa furóre: secretul sêu nu 'i scapă.

ARONS.

Tot cum îl sciu, tot astfel o dată 'l am vedut
 Pe când domnià Tarquiniu și eu veniuu cà sol,
 D'attunci quâte îmi scrisse... ei éttă-ni'l quó vine

SCENA IV.

ARONS, MESSALA, ALBIN,

ARONS.

Bărbat plin de credință și generos Messala,
 Hei bine! Senatorii stau tari, nu 'i-a mișcat
 Atâta aur, daruri din partea a doi regi?
 Plăceri, mărima Curții sau frică, or speranță
 Nimic nu le attinge năspritele lor inimi?
 Aquesti superbi patricii dór' n'or fi nișce dei
 Que judicând pe ómeni de nimeni nu se tem'?
 Sunt ei fără de patimi? n'au interes nici viciu?

MESSALA.

Ei biet așa se'ngômă, ei falsa lor rigóre,
 Dreptatea prefăcută que-o bucină atât,
 Nimic nu este alta, ei setea d'a domni,
 Al lor orgolliu calcă prestigiul corónei
 Si nu rupseró jugul de quât spre-a 'mpunne altul.
 Ai libertății nóstre aști mari résbunători,
 Armați spre appërarea'i, o'mpilă și mai mult.
 Sub nume-amăgitóre de tați, patroni, colónne,
 Imită miserabil a regilor mărima.
 Iar Roma schimbò férre, și 'și dette spre 'mpilare
 In locul unui rege o sută de tyrani.

790294 -

ARONS.

Cum, toți cu toți 'n Roma sînt orbi și fără minte?
Nu vëdu quâte 'i așteptă, și jugul que 'i appésă?

MESSALA.

Cu toții ametiřo, nici vëdu, nici mai aud.
Prefacerea aqueasta pe toți 'ia îmbëtät.
Tot cetățeanul astăđi, și însuși quel din tină,
In sdrențele'i se crede mai mult de quăt un rege;
Cu tóte astea, dómne, eu tot am cunoscuți
Que greu își plécă capul sub jugul aquest nuou,
Que desprețänd errórea popórelor tēmpite
Ei singuri mai țin peptul torrentelui aquesta:
Bărbați plini de vigóre al quăror braçu și capu
Iți mișcă din locu Staturi, le facu a tremurà.

ARONS.

Ș'asti ómeni de credință la que pot punne mână,
Servi-vor p'al lor rege?

MESSALA.

La tóte l' è 'ndemănă,
Și sângele să 'și verse. — Ci cată să spuiu tot:
Să n'aștepti de la dēnșii, servind nișce ingrati
Să dea orbi înainte cu datorii fanatici,
Să serve de victime puterii absolute;
Nici surda nebunie s'allerge a muri
Spre-a resbunà un rege que nu 'i a cunoscut.
Tarquiniu spune multe; ei ajungēnd o dată
Monarchu, pe toți îi uită, sau póte quò 'i prepune.
Quei mari sînt unul c'altul: in scăpătare-amici,
Ingrati in fericire, ș'apoi persecutori.
Noi suntem cà securea, que ruptă rumpēnd óse
Pe locu è ș'aruncată, luându'i alta locul.
Așà dar ai mei ómeni sînt bravi și luminați

Și numai pe condiții intr'enșii poți spera :
 Ei capul ș'al lor duce îl caută să fiă
 Și demnu d'al lor curagiu, și fioros la popol,
 Un capu cu mâna tare spre-a ținne strins in locu
 Pe rege, obligându'l ași ținne-al său cuvânt ;
 Sau daqua planul nostru vâ fi trădat pe față,
 Da căpitan energicu să scie să răsbune.

ARONS.

'Mi ai scris ânsé o dată qu'orgolliosul Tit!..

MESSALA.

E brațul tare a'l Romei, è filiul lui Brut,
 Ci . . .

ARONS.

Ia spune'mi ; cum vede ellu astă nedreptate
 Cu quare-invidiosul Senat ii mulțumesc ?
 Ellu singur salvò Rom'a, și lui i se cădeà
 Și rangul și onórea la șetul consular.
 Eu șciu quò i'l refusă.

MESSALA.

Și eu quò ellu murmură :
 A lui inimă mare è plină de amaruri,
 Drept tótă recompensa s'alesse pe cum șcii
 Cu uetul d'o pompă, c'un biet triumph frivol.
 Observu prè de apprópe imperiosu'i sufflet
 Și fug'a 'mpetuósă unui desdemnu feroce.
 Abià intrà da prode 'ntr'al gloriei vast câmp,
 Și orbu dă înainte, cum alți 'l rătăcescu.
 Junețea, ferbe, crede și facil s'amăgesce ;
 Ci quâte prejudețe avem de a'i distrugge !
 Un consol și un tată, și urra despre regi
 Ș'horróre de rușine, și faptele lui mari,
 Și Roma peste tóte. — Aquestea ii sânt scumpe ;
 D'o dată nu è facil nici altu-a le combatte

Nici ellu à le rempinge ; ne cum a le bravà...
 Aquesta este Titu ; veđi tot suffletul lui :
 Ș'amarul que 'l adapă, veninul que 'l apprinde :
 Ellu suffere și arde de Tullia.

ARONS.

O amă?

MESSALA.

Abià putuiu a'i smulge al inimei secret.
 Lui ênsuși 'i è rușine de focul sêu fatal
 Și suffletu'i tenace se ține, nu cutedă
 A spunne quô se 'mmóie și inima quô'i simte.
 Se sperie d'a crede quô è sufferitor.
 Din patimile tóte de quare è mișcat
 Furórea 'i quea mai mare è pentru libertate.

ARONS (in sine)

Așa cum vêđu eu astăđi a Romi 'ntrégă sórte
 Depinde de aicea: de la un singur om.
 Și inimă și patimi avem d'a punne 'n jocu.

(Lui Albin)

'Nainte; è scurt timpul, prepară-te Albine,
 A fi la punct, la oră in câmp lûngô Tarquiniu.

(Lui Messala)

Aidem la principessa. — Cercarea m'a făcut
 Să am quevă sciință de suffletul uman:
 Quam sciu citi in inimi, și trage consequințe;
 Și 'n inima ei pură se póte citi multe. —
 Prin mâinile ei ênsuși să punem tóte 'n jocu;
 Ea cursa să întindă, să facă să dea 'n laçu
 Senat și Roma 'ntrégă. — Aidem nu perdem timpul.

ACTUL AL DOILEA

SCENA I.

(Theatru representă un apartament al palatului Consolilor).

TITU, MESSALA.

MESSALA.

Nu, nu mai pot să sufferu a'mi offensă atâta
Simțibil' amicie. Or spuiă'mi quinevã
Secretul cum se cade, or tacă-mi'l de tot
A'mi spunne-o jumătate è quât mai rêu se pôte
Puçin și mult îmi ñice: m'offende, më prepune.

TITU.

Fugi, lassă-mé quã éttö nu pot să țiiu secret.
Que am cu tine nu sciu, quö inima 'mi de tot
Se abandonă ție. Nu'mi impută nimica.

MESSALA.

Cum nu! au n'am dreptate? Tu quarele cu mine
Rigórea invidiósã senatului urrai,
Și depuneai în sînu'mi al Romei scump secret,

Suspinele 'ți ascunse d'herou și de om mare,
 Cum ai putut atâta a devorà ș'ascunde
 Dureri cu mult mai tineri ș'un rău mai dureros?
 In ochii mei atâta să vrei s'ascunzi un focu,
 S'astupi alle lui flacări? — Ambiția superbă
 Ea óre stingea 'n tine așa dalei sentimente?
 Mai crude aspre chinuri senatul nu 'ți făcù:
 Que ór' mai mult te róde al Tulliei amor,
 Sau urra que 'ți însufflă Senatul crunt al Romei?

JITU.

Amorul 'mi este flacări, și urra furiosă:
 În tóte n'am mësură, și inima 'mi gemënd
 Voieșce a se 'nvinge simțind errórea sa.

MESSALA.

Și pentru que cu mâna'ți mai ațițând durerea
 Vrei a 'ți ascunde-amorul și nu a ta insultă?

JITU.

Que vrei, Messala? uite: cu tótă urra mea
 Vërsaiu atâta sânge pentru-ăst senat gelos;
 O scii, quò luași parte la lupte la victorii;
 Și a 'ți vorbi d'aquestea simțiam o mulțumire:
 A mea inimă mândră de braçu'mi vingetor
 Simția queva de mare când apperà ingrați.
 Se potu spunne disgrății s'obstacole învinse;
 Ci greu e de a'și spunne împuținări de sufflet
 Ș'a gemme de rușine.

MESSALA.

Que gaură în cer
 Ș'a mai făcut și-acum? în que-ai mai scăpëtat?
 Que 'mpuținări de sufflet, și que rușine mare
 De quare ai a gemme și a'ți ascunde capul?

JITU.

De mine 'mi è rușine, d'un focu necuvios,
Fatal, de tot contrariu la sacre datorii.

MESSALA.

Ambiția, amorul au dór' sânt nisce patimi
Innobili și nedemne de inimile mari?

JITU.

Ambiția, amorul, desdemnu, tot mă appasă :
Nesufferit orgolliu aquestor nuoi despoți
Îmi umilă junețea, quând îmi refusă rangul
Brigat prin mari servițe și cumpêrat cu sânge.
Virtutea și valórea la ei n'au nici un prețu.
In mijlocul durerii de quare sânt coprins
Perdu tóte și speranța: — Și Tullia se duce,
'Mi o iau ađi din ainte. Ah! que durere órbă!
Iți spuiu quó pîn' acuma sciam a'mi vinge dorul
Ș'a nu avè pretenții: ci ađi simțu gelosia,
Și focul que-astupassem ađi volvoră în flacări
Cum nu se mai pot stinge.. — Amice, iți spuiu dreptul:
Credeam quó sânt apprópe a fi mai sus de tóte:
Cu lipsa, depártarea dilectului objet
Speram să'mi uit tot dorul, să fiu învingător
Funestei melle flăcări. Și ast-fel reintram
În dreptarile melle și 'n sacre datorii,
Eșind de sub sclavagiu. Ci încă nu vėđu termin
La relle que m'așteptă. Curagiul meu mai are
Mult încă a se luptă. — Eu filiul lui Brutu,
Eu, que combat de mórte și regi și tyrannia,
S'ajung s'așteptu dreptate, affectiō și legi
Din stirpea lui Tarquiniu? — Și uite-mě ș'aicia
Căđut și neferice! — Ingrata! mă refusă,
Desprețul intru tóte! în tóte-a mea rușine!
Și dor, și resbunare, ș'amor, și umilire,
Desdemnu și gelosie mă'mpilă și mă 'nnecă.

MESSALA.

Ia spune'mi, îmi dai voie a'ți spune 'n confidență ?

TITU.

Prudentele'ți consillii le iau in tot d'auna,
Și prin urmare fă-mă de tot a mă roși
De órba'mi rătăcire.

MESSALA.

Din contra eu approbu
Și urra que te 'nalță și nobilu'ți amor.
Quât dar o să mai sufferi senatul astor tyrani.
Al quărora orgolliu ne-appasă, ne domină ?
Ajungă-le o dată ; și daqua ai să sufferi
Rușinea p'a ta frunte, roșășce-te mai bine
De lunga'ți pațiență, iar nu d'al tēu amor.
Și cum ! drept prețu l'atâta simțire și valóre,
Amant fără speranță și cetățean strivit,
Să stai să gemi victimă, de Stat pus la o parte,
Senatului in pradă, de Tullia uitat ?
A ! illustrissim dómne, o inimă c'a tà
Ar fi putut d'o dată și una să o aibă
Și d'alta să 'și rēsbune.

TITU.

Nu'mi mai tentă speranța și mințile-amețite.
Eu să mai pot învinge or urra de o parte
Or d'alta-indiferința ? Nu'mai mai vorbi d'aquestea :
Tu veđi que bariere fatali și neînvinse
Pun între ea și mine a nóstre datorii
Și toți părinții Romei. — Așa dar ea se duce ?

MESSALA.

Așa se duce, dómne, și plēcă ênsuși astăđi.

TITU.

Nu'mi pare rău, quô cerul îi dă que i se cade
Ea è pentru corónă.

MESSALA.

A! pôte quô ast cer
De sine mai propițiu, îi destinà mai dulce
Mai meritat imperiu. Si făr'aquest Senat,
Făr' de resbellul asta, și fărô alle talle...
Mê iartă; cunoșci bine tot heritagiul ei,
Quô Rom'a 'i cădeà 'n parte, și frate-sêu è mort...
Mê 'ntințu ânsê cu zelul quât nu se cade pôte;
Cî daqua spre servirea ți și'ntrêga ți fericire,
Se quere a mea viață; și daqua al meu sânge...

TITU.

Nu, pin' aquî, amice; quô domnu nu avem altul
De quât singura dómna que este Datoria.
Mê^{te} crede, quô tot omul îndată que voieșce
Îndată è și liber. — Și'mi spuiu păcatul singur:
Veninul aquest dulce 'mi a fost ametiț mintea
Pe quâte-va minute; Oșteanul ânsê scie,
De è oștean, să 'nfrângă, să 'mpile molliciunea.
Amorul de è tare, è quôci sântem mollatici.

MESSALA.

Taci, ét' ambassadorul Toscanilor quô vine.
Onórea que îți face...

TITU.

Onóre prè funestă!
Și que vâ ellu cu mine? — Ellu viața vâ să 'mi smulgă;
Pe Tullia'mi răpesc. Que'mi mai vorbești d'onori?

SCENA II.

TITU, ARONS.

ARONS.

După atâtea lupte și vane încercări
 Lângă Senatul Romei să pot mântui Statul,
 Permite'mi qua virtuții venind a me'nchină
 S'admir în libertate valórea 'ți generósă
 Și brațul que susține pe Roma și-o răsbună
 Și n'o lassă se cadă de ripa-unde Senatul
 A pus'o ș'o împinge. — A! quât erai de demnu
 De altfel d'adversarii, d'un prețu mai onorabil,
 D'o patriă mai justă! Și quât curagiul tēu
 Mai prețuit airea, ar fi avut s'aștepte
 Ș'onori și recompensă! — Sânt regi, și regi atăția
 (Cuteđu s'o spuiu de față) que s'ar stimă ferici
 Și încă s'ar întrece d'a dà 'n mâinile talle
 Imperiul cu totul ș'a popoului sórtă,
 Ci Roma è gelósă, senatul temător
 De meritele talle que suveranii-admiră.
 Invidia è viața republicelor tóte;
 Nimic nu le spăimēntă cà marele, sublimul,
 Și calitāti supreme. — E tristă astă stare!
 Te plâng, bărbat illustre, vedēndu-te servind
 Un domnu atât de aspru, feroce și nedrept,
 Și quare servu din fire își facee un trist merit
 D'a împilă cà nimeni p'al sēu liberator.—
 A usurpat coróna și drepturile ei
 Qua barbar să ordóne la mințile-excellentī.

TITU.

Îți mulțumescu de tóte; și pré bun ești cu mine;
 Prepus nu mai încape la quine se increde
 Și mai virtos cunóșce și binele și réul.
 Nu intru 'n cercetare de vrei cà un politicu

S'armedî in contra Romei a melle sufferințe.
 Nu perde-atâta vorbă ș'atâta artificiu
 Să 'ndupleci al meu suflet: sânt franc, și le simț tôte,
 Mi è inima deschisă, nimic n'am d'a ascunde.
 Senatul mă împilă; eu cată să 'l urrescu.
 Cu tótă urră ânsé, datoru sânt a'l servi.
 Când causa comună ne chiamă spre-appërare,
 Când Roma è'n pericol, indată seie-a stinge
 Si urră ș'ori-que cértă in demnii ai sêi filii.
 Romanul, spre-a învinge, se 'nvinge 'ntêiu pe sine.
 Mai sus d'a nóstre patimi, la câmp eşim uniți
 Si ađi Toscanii numai sânt inemicii nostri. —
 Aquesta sânt, ș'aquestași voiescu a rămâne!
 Mărime sau virtute sau ênsuși prejudițiu,
 Născut cà toți Romanii, cu dênșii voiu peri.
 S'aquest Senat feroce, gelos d'a melle drepturi,
 Nedrept, cum vrei a dice, îmi place mult mai mult.
 De quât splendórea curții și sceptrul unui domnu.
 Impile-mé Romanul qu'o suffer' cu orgolliu.
 Sânt filiul lui Brutu și 'n inima mea portu
 S'amorul libertății și urra către regi.

ARONS.

Simți mult, și prè mult lauđi un carmen ideal
 Imaginar cu totul. — Si mie, illustre domnu,
 'Mi è scumpă libertatea: plăcerea'i am gustat,
 De și născut sub rege. Iar tu mori pentru dênsa,
 De dênsa nu te bucuri, și alții 'i au folosul. —
 Se află 'ntre noi óre aqueastă tyrannie
 Cu mii și mii de gure și capete diverse?
 La voi tyran è legea: barbara ei rigóre
 E surdă la durere, è órbă la mari fapte:
 Capacitate, merit, devotament, credință,
 Valóre, sacrificiu, nu vede nici aude.
 Senatul vè împilă, și popolul vè 'nsultă,

Quôci ellu mësurră n'are: or sclav è or despot :
 Il sperii, te respectă; il stimi, 'ți aruncă tină;
 Il sugi, el ți è cà mama; il mântui, te uccide.
 Iar cetățeanul Romei gelos și insolent,
 Îți suffere pëccatul, nu 'ți suffere virtutea:
 În tină și în viciu voios 'ți 'ntinde mâna.
 In bine și 'n virtute, așteptă-te la urră:
 Fă'i bine quô nu vede; și vede prè departe
 Si quâte nu se'ntêmplă: prevede quâte relle
 Que nici nu 'ți trecu prin cuget, necum să poți a facee,
 Făcutu 'ți ai vr'un nume prin fapte, prin sudori,
 Veghieri îndelungate? așteptă un decret
 D'exiliu, drept tot prețul al sângelui versat.
 Si pentru que aqueasta? Să nu excelle nimeni,
 Quôci altfel, dupô dênșii, s'a dus egalitatea!

Sciu bine, illustre Tite, quô curtea și ea are
 Si multe și diverse nevoi și naufrage:
 Ci tot mai veđi đî bună și cer mai seninos:
 Adesea libertatea que-aira stă în vorbe,
 Pe lûngô-un rege află ș'ospitiu și protecții:
 Un suveran nu este auster, cum è legea:
 Ci omu que pörtă carne, și simte și il dóre,
 Si amă, recompensă, pre'ntêmpină adesea
 Serviçiul, credinț'a; — ș'adesea ori și iartă. —
 Iar gloria la curte nu fuge de plăceri:
 Quând servi, tot suveranul cunôșce al têu merit,
 Si servi numai la unul, iar quei l'altți te stimă
 Îți servu și te ascultă uimiți de strălucirea'ți,
 Tacu, sau applaud' ênsuși defecturile talle,
 Noi n'avem a ne teme de un senat gelos;
 Si legile severe stau mute precum sânt
 Prin noi elle vorbescu. —

Născut pentru mărimе, cum esci și pentru arme,
 Bărbate illustrissim, quât ai fi fost de mare
 La curtea lui Tarquiniu. — Ți am spus quô ellu te stimă,

Te amă, quoci cunôșce valórea ș'al têu merit ;
 S'ar fi stimat ferice d'a împărți cu tine
 Mărimea suverană. — Astui senat feroce
 Orgolliu la picioré'ți căđut și prosternat
 Ar! . . .

TITU.

Sciu, îi cunosc curtea, și que desprețu mi 'nsufflă.
 Așu fi putut pré bine a'i quere ajutorul,
 Si sclav al lui o dată, să fiu tyran la alții ;
 Ci grația la ceruri, quó n'am ast-fel de doruri.
 Îmi place a fi mare, ci făr'a mă 'njosi.
 Destinul meu, simțu bine, eră d'a commandà,
 Iar nu d'a mă suppunne. — A mă luptà cu sine'mi,
 Si umil suppus Romei, a batte-a stinge regii,
 Aqueasta è mărime que nu o poți pricepe :
 D'ai fi Roman ai sci-o. — Ci du-mi-te 'n apoi
 Si 'ți servă suveranii.

ARONS.

Approbu, admiru avêntul
 Aquestui sufflet mare, constant și neînvins ;
 Ci adduți și aminte quó regele Tarquiniu
 Crescù a ta pruncie ; și n'o póte uità.
 Ieri ênsuși stà cu mine, cu focu își spunea dorul
 Plângêndu'și cruda mórte a unului séu fiu.
 N'am, îmi dicea, speranță . . . O ! Titu 'mi ar' susținne
 Famillia căđută ! ellu singur este demnu
 Si merită să aibă imperiul meu tot
 Si mân'a fiei melle . . .

TITU (intorcându-se)

A Talliei ! o ceruri !

Si que vane dorințe !

ARONS (uitându-se la Titu)

O iau, o ducu eu mine
 La rege, l'al ei tată pe quare 'l abandoni.
 Departe ea de tine, departe d'a ei țerră,
 Se duce-a fi mirésă l'al Liguriei rege.
 Si tu între aqwestea servă'ți suppus Senatul,
 Combatte p'al ei tată, opprimă a lui țerră.
 Ci speru quô timpul vine quând boltele aqwestea,
 Aprinse 'nflăcărare, ast Capitol cenușă,
 Si turlele aqweste surpate la pământ,
 Si luminând mormântul senatului întreg,
 S'al astui popul liber, să serve de făclii
 La nunta fericită de quare îți spusseiu.

SCENA III.

TITU, MESSALA.

TITU.

Que ȕici și tu, Messala, quô eu 'mi am perdut mintea.
 Tarquiniu 'mi ar fi dat'o? — O que dureri m'appasă!
 Eu iar puteam... Nu ânsă; periculos ministre,
 Veniși să'mi furi secretul profundului meu focu.
 Ci vai! nu è-anevoie, quôci uite-se la mine
 Si'n dată mi'l cunôșce. — Ellu a citit în ochi'mi
 Funesta mea ardóre. Acum îmi șcie dorul,
 Fatal'a neputință; și să m'aștept acuma
 S'auȕi cum mai insultă l'a domnului sêu curte
 Al meu temerar cuget, ș'amor infortunat. —
 Puteam sperà la dânsa ș'a'i consacrà viața?
 Si ea 'mi ar' fi fost scrisă din ceruri spre consôrte?
 Ah sânt de plâns, Messala!

MESSALA.

Puteai să fii ferice.

Arons putea să 'ți serve legitimele focuri.
Mă crede.

TITU.

Ah! mă lassă: s'abandonăm speranțe
Frivoli, amăgitoare. — Mă chiamă Roma ntrégă
Pe lângă Capitoliu, și popoul întregu,
Unit și 'n neastâmpăr sub arcu triumphali
Si pline încărcate de gloria'mi, veți bine (cu ironie)
De luptele'mi illustre, m'astăptă bietul popol
Acolo să ne punem temeiile eterne
Republicei romane, și libertății noastre
Garanți neviolabili. — Acolo să jurăm.

MESSALA.

Și să jurăm credință la alți despoți mai cruți.

TITU.

Aqueasta'mi a fost partea; și voiui a le servi:
Așa 'mi è datorია și voiui s'o împlinescu.

MESSALA.

Si gemi cu tóte astea.

TITU.

Victoria'mi è crudă.

MESSALA.

Si fórte scump o cumperi.

TITU.

Si d'asta è mai bellă.

In starea que mă afflu să nu mă lași, amice (ese)

MESSALA.

Să nu'l lassu după urmă, să 'i oțerim durerea,
Să 'nfigem mai affundă săgéta que l'a 'mpuns.

SCENA IV

BRUTU, MESSALA.

BRUTU.

Messala, mai așteptă ; am a vorbi cu tine.

MESSALA.

Cu mine, înalt dómne !

BRUTU.

Cu tine. — Ascuns venin

Funest în tótă casa'mi se 'ntinde, ș'o infectă.

Năsprit pe al său frate al meu fiu Tiberin

Acum își dá pe față gelósa lui furóre ;

Si Titu d'altă parte nu póte să și mai țiiă

Superba sa durere și urra-impetuósa

În contra stăruinței senatului prudent.

Trimisul Etruriei vedënd aste miserii,

Impucinări de sufflet, se bucură, profită :

Limbut, cu 'ndemânare cu amëndoi vorbeșce :

Si mult îmi este témă de limba mlădiósa

Unui bêtrân ministru și vechiu în arta curții.

Mult n'are să mai ședă : se duce d'aquí mâine ;

Ci mult adesea este o ți la trădători.

Te du dar și commandă 'i s'o plece ênsuși astăzi :

M'ai înțelles ?

MESSALA.

Prè bună, prudente 'ți è mësura ; —

Si de al meu servițiu vei fi pré mulțumit.

BRUTU.

Mai am quevã a 'ți spunne: cu tine fiul meu
 E pré legat; și multe in sufletul lui póte
 O strinsã amicie. Ellu n'are artificiu,
 Se 'ncrede intru tóte, și tót'a sa junete
 A 'ncredințat'o ție, experienței talle.
 Cu quãt dar ți se 'ncrede, cu-atãta pot sperã
 Quó tare spre-a'l conduce departe de errori,
 Nu vei committe-abusul d'a perverti un june,
 Si inim' a-i corrumpe, însinuindu'i patimi,
 Si deșteptãnd intr'ensul ambiția funestã.

MESSALA.

Despre aqueasta ênsuși îi tot vorbiu acuma,
 Si n'am de a mé plãnge; ellu scie, domnul meu,
 In tóte a 'ți fi emul, a 'și offeri și brațul
 Si sufletul sêu Romei. Orbeșce ellu ascultã
 D'a tatãlui sêu voce, d'a patriei commandã.

BRUTU.

Dator și este; ânsé è și mai dator âncó
 La legi a se suppunne și sclavul lor a fi;
 Quóci quine le violã aquella nu'și respectã
 Nici patria, nici deii.

MESSALA.

Vedutu-l'am in luptã
 Cum scie se respecte și patria și deii.

BRUTU.

Erã dator s'o facã.

MESSALA.

Si Roma fácea bine
 De onorã mai nobil sau mai cu omenire
 Pe demnu'i cetãțean.

BRUTU.

Nu, nu, quōci consulatul
 Nu è d'a lui etate. Eu ênsuși 'i am fost contra.
 Spre binele lui ênsuși 'i am refusat suffragiul ;
 Quōci, crede-mă, succesul ambițiunii salle
 'I ar fi corrupt junețea și ori-que calitate.
 Prețul virtuții ast-fel ar' fi hereditariu
 Si ai vedè la urmă pe fiul fără merit
 Unui bărbat illustru, assigurat de rangul
 Que nu 'i se cuvine să mi'l aștepte 'n lux,
 In puf și desfrênare. — O probă 'nsemnătore
 E ultimul Tarquiniu que toți l'ați cunoscut. —
 În purpură născutul è rar și demnu de dênsa.
 Ferescă cerul Roma de scutece purpure,
 Corruptiilor légên, virtuților mormânt !
 De ești amicu lui Titu (și'mi place să o cređu)
 Si de'i voiești vr'un bine, arată'i adevêrul
 Si gloria quea veră que face pe om mare ;
 Din inim'a lui stinge orgolliul nebun. —
 Servindu'și numai Statul s'o aibă de onóre ;
 Si éttô reompens'a în consciința faptei.
 E mare datorie pe quel quare 'mi è fiu ;
 Are să dea exemplu d'o viață de virtuți ;
 Quōci eu în ellu contemplu al Romei ajutor.
 De 'i a făcut ieri bine, ați queru altul mai mare :
 Cu quât quine-va serve, cu-atât mai mult contractă
 O datorie sacră să sérvă și mai mult.
 Aqueasta 'mi è urarea și tótă-a mea credință ;
 Si 'ntr'ênsa recunósce paternul meu amor.
 Mai stêmpără ardórea fugósei lui junețe ;
 Flatându'l è a'l perde și Roma-a insultă.

MESSALA.

Eu pin'acuma, dómne, am fost pe lúngó dênsul
 A'l urmări in lupte ; și nefind maestru,

Îți imitam valórea, consillie nu 'i dam.
 In marele lui sufflet eu nu pré am putere,
 Ci quât më duce mintea, o ñicu quó mult nu este,
 Si Roma va cunóșce quât arde Titu 'n sine
 Si quât gloria 'i este și scumpă ș'adorată.

BRUTU.

Te du ; și nici o dată nu 'i thëmiia errórea :
 Urrăscu tyranii, ânșe p'adulatori mai mult.

SCENA V.

MESSALA.

Nu   tyran mai aspru, mai crud, mai urricios
 De quât severitatea g nfatului t u sufflet.
 Ci lassă ; vine timpul să vedu jos la picióre'mi
 Aqueast  pertinentă de falsă, rea virtute.
 Colos, que un vil popol asupră-ne inal a
 Cum am să te derap n! — S nt plini de fulger norii.

ACTUL AL TREILEA.

SCENA ÎNTEIU.

ARONS, ALBIN, MESSALA.

ARONS. (cu o scrisóre în mână)

Începe a'mi surrîde mai sigură speranța
Quoci 'mi-a servit pré bine a ta intelligență;
Dupó dorința'mi tóte vin una dupó alta.
Albin mé'nsciintédă'; scrisórea-i que-am în mână
Coprinde sórta Romei, precum ș'a lui Tarquiniu.
În câmp pus-ai la calle să fiă preparate
Si arme, și oștire la ora destinată?
Luatu-s'au măsura spre-a observà mai bine
Intrarea și eșirea a porții Quirinale?
Luatu-s'au măsura spre a se da assaltul
Quând conjurații nostri la nópte n'ar fi 'n stare
Să dea în mâna noastră bastiónele cetății?
E mulțumit Tarquiniu? și crede qu'a să intre
În Roma sau prin sânge, sau prin capitulare?

ALBIN.

Tóte 'su dispuse, dómne, s'astéptă mieđul noptii.
Tarquiniu gustă fructul intelligenței talle.

Si crede quō din mâna'ti îi vine diadema
Si 'ți datoréďă dice mai mult de quāt Porsennei.

ARONS.

Sau quō dei 'mpreună s'au pus să 'l persecute
Si vor desface planuri atâtea de înalte,
Sau mâine Roma 'ntrégă va fi subț ascultare
În legea lui dictată; quōci altfel în cenușă
Va fi redusă Roma și'n sânge înecată,
Ci este mult mai bine un rege să 'și ia Thronul
Si cu puterea 'n mână, de sus să dea commande
Mulțimii scăpătate, supuse și docile,
De quāt să aibă-a face cu ómeni que-au de tóte,
Buibați, tari în cerbice, și plini de arroganță.

(Lui Albin)

Te-du; aștept aicia p'ascuns pe principessa.

(Lui Messala)

Rēmâi aquí, Messala.

SCENA II.

ARONS, MESSALA

ARONS.

Tu que-ai făcut? ia spune'mi.
Putut'ai lúngō Titu să-i mai înfrangi curagiul?
Cređi să'l adduci în partea principelor dynastici?

MESSALA.

Ți am spus'o din ainte; è inflexibil Titu.
El patria 'și adóră, à filiul lui Brutu
Îi sémănă în tóte. — Ca om își are ânse
Și părțile debile. Senatul 'l amărășce
Si arde d'altă parte d'amor pentru Tulia.

Ambiția, amorul, orgoliul, gelosia,
 Si focul pasiunii, și-a annilor junețe
 Îmi pot deschide callea insinuării melle.
 Sper mult, ci libertatea 'l impórtă peste tóte.
 Amorul 'i è în culme, ci Roma è mai forte
 Si predomină 'n tóte. M'am încercat cu 'necetul
 Să 'i sting aquea horróre que'n inima lui pórtă
 La numele de rege! I am combătut atâta
 Severul prejudițiu; și n'am putut străbatte
 Qu'al lui Tarquiniu nume 'l aprinde de mânie
 L'auđul lui m'arrestă, nu va să mai asculte,
 Tăcuiu quó perdeam totul, d'așu fi vorbit mai multe.

ARONS.

Așă, nu ai speranță mai mult qua să 'l îndupleci.

MESSALA.

Pe frate-sëu mai facil l'am dat în partea nóstră
 Putuiu seduce unul din filii lui Brutu.

ARONS.

Cum? ai putut ajunge să'mi dai pe Tiberin?
 Prin quare 'ndemânare sau intrigă ferice?

MESSALA.

Ambiția lui numai m'a ajutat în tóte.
 De mult suffere 'n sineși, cu neplăcere vede
 Distinsa diferență onorilor adduse
 Quât lui, quât l'al lui frate.
 Drapellele întinse sub bolte suspendute,
 Festónele de lauri, și pompe triumphale
 Si'n tótă sərbătórea Romani, Brutu 'n preună
 Cu inima, cu sufflet la Titu să se uite
 Pe dënsul să'l inalțe. Aquestea poți pricepe
 Quó Tiberin le vede ca nisce crude-affronte,
 Si'n inima 'i năsprită, ațită și aprinde

Veninul gelosiei. —

Pe lîng' aquesta Titu, cu bunătatea 'n suflet
 Si cu seninu 'n frunte, și ne putënd a'i trece
 Prepus or gelosie prin limpedea lui minte
 Din carru'i de victorii, îi tinde voios mâna
 Si 'nbrăcișandu'l pare quô 'l culmă de mărire'i.
 Pândeam ș'affaiu momentul în moțiuni d'aquesta,
 A'i spunne ș'a-i depinge qua que fel de splendóre
 N'ar fi avut pe dënsul în curțile regale
 Cu ranguri mai înalte și mult mai glorióse
 Si pusu-'i-am nainte și 'i am promis atâtea
 Dela Tarquiniu ênsuși quô va avé în Roma
 Onorile mai nalte secundul dupó rege.
 S'uimisse bietul june stringëndu-mé de mâini.
 Al têu este cu totul: voieșce să 'ți vorbéscă.

ARONS.

Cređi tu, să pótă óre, a ne predà la nópte
 A pórtă Quirinală?

MESSALA.

Titu command' acolo, și aspra lui virtute
 Va fi fórte fatalé la planurile nóstre
 E cà un đeu protector al destinatei Romei.
 Ia bine mult aminte la un atacu c'aquesta
 Putè-vei mult cu dënsul, perđi totul făró dënsul.

ARONS

Oi quând dorì atâta să aibă consulatul,
 Cređi tu qu'a să refuze onorile supreme
 Pe Tullia și Thronul, drept prețu l'al lui curagiu?

MESSALA

Sêlbatica'i virtute v'avé drept affront Thronul.

ARONS.

Dar amă pe Tulia.

MESSALA.

O-adóră, Domnul meu,
 Ş'o amă pin' acolo quô luptă cu ardóre,
 Quă arde pentru dênsa, detestă p'al ei Tată.
 'I è frică să'i vorbescă, şi geme de tăcere,
 O caută şi fuge, şi plânsul îşi devoră,
 Quôci n'are din amoruri de quât furórea numai
 Si 'n agitaţiunea unei tempesti funeste
 Quâte-un moment adesea restórnă-un curagiu mare,
 Eu sciu quine è Titu, ardent impetuos
 Se dă, şi dă 'nainte mai mult de quât aşu vrè.
 Ambiţia superbă que 'n inimă innécă
 La flacăra iubirii, 'i aprinde existenţa,
 Incendiu viiu devine.
 A! quată fericire să 'şi védă la picióre'şi
 In tremur senatorii plecându'şi a lor frunte
 Ci m'aşu încellà fórte d'aşu cutedă promitte
 Qu'ar vrè să se suppuiă l'aquest fatal amor.
 Voiu să mai cercu o dată, şi astădi mai voiu âncó....

ARONS.

'Mi è de ajuns amorul, să 'l dea în partea nóstră
 A Tulliei cătare, o singură-a ei vorbă
 Mai mult póte să 'mmóe ferocea lui virtute
 De quât subtile tururi d'o artă seductóre
 A quellor que conjură sau unui sol cà mine.
 Să n'aştepti dela ómeni, de quât del'a lor patimi,
 Ambiţia la unul, la altul tenereţea.
 Aquestea quând conjură servescu mai mult pe rege.
 Intr'ênsele-am speranţa; mai tari sânt dequât mine.

(Tullia intră, Messala se ratrage).

SCENA III.

TULLIA, ARONS, ALGINA.

ARONS.

În ast moment, o Dómnă, luaiu scrisóre-aqueasta,
 Que-am ordine-a remitte în mâinile ți auguste,
 Si quare 'mi-a trimis'o Tarquiniu, pater, rege.

TULLIA.

O Deï! scutiți pe pater, schimbați'i destinata!

(Citeșce)

„ Al Romei Thron eși-va din propria'i cenușă,
 „ El vingătorul ênsuși que-a desthronat sovrantul
 „ El Titu-heroul ȕillei, va realță pe rege.
 „ La el stă a definde un șceptru que din sufflet
 „ Voiu a'mpărți cu dênsul:
 „ Iar tu adduți a minte quô eu 'ți am dat viața,
 „ Si cugetă quô sórta 'mi depinde dela tine,
 „ Poți refusà toți regii, p'al Liguriei rege;
 „ De 'ți è scump, dilect Titu, va fi al teu consórté.“
 Citit-am óre bine! Se póte?... Titu... Dómné!
 Tarquiniu în disgrății, superb și inflexibil
 Putér-ar?... D'unde-o scie?... și cum! Ah! mă ascultă,
 Au dóră vor să 'mi smulgă secretu-inimei melle?
 Nu'nveninà, o dómne, amorul que m'adapă
 Să n'atingi cu vr'o cursă debila mea junețe.

ARONS.

Nu, Dómna mea, eu nu știu de quât a mă suppunne
 La que'mi spune Tarquiniu, s'ascult de datorie,
 Să tacu, s'aștept comanda din gura ta augustă.
 Nu este-al meu să caut sau să voiescu să aflu
 Secrete que în sînu'mi 'ți è témă a le 'ncrede.
 Nu voiu nici a deschide un ochiu presumptuos
 Peste un vél sânt sacru que-arrunci assupra lor.

Ci singura'mi solie 'mi orđonă a 'ți o spunne
 Quô cerul va prin tine s'ardice ast imperiu.
 Qu'ast thron è prețul ênsuși que cerul va să puie
 P'a vóstre mari virtuți.

JULLIA.

Que eu s'ajutu pe pater; ș'al meu să fiă Titu!
 Se póte-aqueasta, Dómnne?

ARONS.

Nu te 'ndoì, Augustă,

El de al vostru sânge are 'nteres nespus.
 Ș'austeritate tristă aquestor publicani,
 Revoltă fiertatea a marei salle inimi;
 Al senatului refus 'i a oçerit curagiul
 E spre Tarquiniu pater, cu inima întrégă.
 Termină singur' astăđi o faptă p'astă calle,
 Nici qu'am pretins vr'o dată în inima-a'i pătrunde;
 Ci fiind quô te cunóșce, sânt sigur quô te-adóră.
 Que ochiu, fără uimire puté-va qua să vedă
 O diademă-offerită de mâinele'ți auguste
 Si adornată ênsuși pe splendida ta frunte.
 Vorbesce'i numai, Dómnă, și poți tóte cu dênsul.
 Cu-inemicul regilor ađi singură triumphă,
 Dela senat ađi smulge, și dă l'al têu părinte
 P'ast defensor al Romei ș'al ei đeu tutelar,
 Si merită onórea quô ai într'a ta mână
 Si causa paternă ș'a Romei demnă sórtă.

SCENA IV.

TULLIA, ALGINA.

JULLIA.

O cer! quată thémie la 'nalta-ți bunătate
 Îți sânt datóre astăđi, a melle calde lacremi

In fine te desarmă; totul se schimbă astăzi;
 Dreptatea 'n aste focuri que m'ard pîn la roșire
 Le dă ađi puritatea cu justă recompensă
 Que le deșchide drumul qua 'n tótă libertatea
 De față să s'arate.

(La Argina)

Te-du și 'l cată, du-te, allérgă-o Dei! dar fuge,
 Se teme să mă vadă! Se póte, vai! să fiă
 Ferice și să n'aibă sciință d'al său bine?
 Ci n' ascult acum óre vre o speranță vană?
 Se póte Titu s'aibă vre o horróre-atăta
 Pentru senat de mare! — Dar vai! que ăicu eu ânsé
 Puté-voiu fi datóre desdemnului que 'l stringe
 Qua tótă-a mea dorință să se 'mplinéscă 'ntrégă
 Din propria'i ardóre sublima 'i tenerețe?

ALGINA.

O sciu, sciu pînó unde senatul îi aprinse
 Bărbata lui minie! și quāt de tine arde.

JULLIA.

Tot pentru mine face, nu te 'ndoì, el m'amă.

(Algina ese)

Te du, iți spuiu . . . ci ânsé, schimbarea-asta extremă! . . .
 Aquest înscris! . . . O ceruri! De quâte și mai quâte
 Si cugete și doruri îmi sînt greu combătute
 Si inima și mintea, precum ș'a mea virtute!
 Onórea, datoria, și gloria și mintea
 Tóte 'mi ordonă aspru.
 Que! — Augustul divul pater să fiă dator mie
 Si focurilor melle și sceptru și coróna?
 Să fiu eu legeméntul, eu între el și Titu?
 A Statului fortună să nască din suprema
 Si 'ntréga'mi fericire?
 O tu, scumpul meu Titu, quând voiu puté a'ți spune

Quă pociu să 'ți dau de față și inima și mâna?
 Când voiu putè, dilecte, în justele'mi transporturi
 S'auđu vorbele talle farò regret sau témă,
 Să spuiiu a melle focuri în lină consciință,
 Mi s'a 'ndulcit amarul, și-a melle sufferințe.
 Te iert, Romă, de tóte; quóci cađi în servitute
 Quât te-abandonă Titu! Senat, éttó 'ți căderea
 Al meu quât va fi Titu. Heroul têu mă amă;
 Tremăți, Senat și Romă, plecați-vè la rege.

SCENA V

TITU, TULLIA

TITU

E-adeverat, o Dómnă? Mai bine voiesci încă
 Se veđi pe odiosul Roman que îl abhorrá
 Ultratul al teu sufflet? p'ast om, crud și culpabil?
 P'ast inimicu..

TULLIA

O ceruri! tot, astăđi s'a schimbat,
 Destinul imi permite... Ascultă! cată-a'mi spunne
 Daqu'am avut vr'o dată domnie-adeverată
 P'al têu superb 'nalt sufflet.

TITU.

Te poți îndoî ore d'astă putere-acerbă,
 De focurile melle, de crima mea înaltă,
 De cruda'mi disperare? Pré mult, ah! ai assuprá'mi
 Terribila putere, și cruntă și funestă.
 Amorul itți suppusse viața'mi la picióre
 Đille și ore tóte que le detestu atâta,
 Comandă și desécă 'ți mânia ta quea dréptă
 Quó sórta mea 'ți è 'n mână.

JULLIA.

De tine-a mea depinde.

TITU.

De mine! Tremur, Dómnă, și nu cuteđu a crede
 Quó nu mai sânt obiectul al justei vóstre urre?
 Termină, principessă, explică'mi que speranță
 Într'un moment mă 'nalță în culmea fericirii?

JULLIA (dându'i scrisórea)

Citesce. Dela tine depinde fericirea
 S'a ta ș'a mea 'n preună, ș'augustului meu tată.

(pe quând el citește)

Pociu dar avè speranță . . . Dar que cătare cruntă.
 Que mornă acceptare, que frunte consternată!
 O Dei! . . .

TITU.

Que lovitură! disgrățiat de mine!
 Destinul que în urmă din pas în pas m'allungă
 Mi-arată fericirea și 'n dată 'mi o și smulge.
 Si culme peste tóte din rellele que suffer
 Quând pot a te possede, atucia te și perd.

JULLIA.

Tu Titu?

TITU

Dar; viața'mi d'acum è condamnată
 Pe lúngó horrori cumplite la culmea infamiei
 Să vënd una din doé pe Roma sau pe tine;
 N'am d'astăđi înainte de quât s'allegu or chinuri,
 Or crime ne-auđite.

JULLIA.

Que spui ? quând a mea mână

Îți dă o diademă, când poți a mă obține,
 Când inima'mi ferbinte a ta cu totul este,
 Nu pot a mai ascunde, puterea legitimă
 Augustului meu tată, mă lasă s'allegu sórta
 'Mi autorisă voiea, și când cređuiu, o ți
 Din viață'mi mai ferice, când a venit momentul
 Să pot a'mi dă pe față și inimă și sufflet
 Făr'a roși de nimeni, aqwest moment, ingrate,
 Fu destinat să 'mi fiă, moment de repentire?
 Dar cum cuteți a 'mi spunne d'amaruri și de crime?
 Să fi una cu-ingrații, cu dênșii a combatte
 Pe legitimul rege, să'mi dai inima 'ntrégă
 Si să împili atâta, să 'ți fie detestabili
 A melle bine-faceri, éttö a mea sventură
 S'a ta farö-de-lege.
 Deschide 'ți ochii, Tite, și cumpënesece singur
 Refusul senatului, sau plina-a tot putință.
 Din doë-allege una. Vrei alții să 'ți dea lege
 Sau să o dai tu singur? vrei popol que te 'mpilă
 Sau thronul que-te naltă? vrei Roma sau pe mine.
 O dei! cătați la dênșul, și 'l luminați mai bine
 Spre a 'și allege partea.

TITU (remitându'i scrisórea

Eu partea 'mi am alles'o.

JULLIA.

Hei bine! spune'mi darö,
 Cutedă qua să meriți or grația 'mi or urra?
 Que sórtă te astéptă?

TITU.

D'a fi demnu și de tine
 Și demnu de mine ênsumi, d'a'mi dă Romei credința
 Și amorul meu tot ție, d'a arde pentru tine
 Și d'a protege Roma; d'a'ți adorà virtutea

In admirarea pură; de a te perde, Dómnă,
Din dorul să te merit.

JULLIA.

Așà nu mai è vorba...

JITU.

Ah! iartă, principessă!

Uitând a mea furóre respectă 'mi neputința;
Aibi dor de al meu sufflet, que singur se detestă
De 'l ai urri s'ar crede în tóte mai ferice.
A te lăsà è mórte, a te urmà, . . . opprobriu!
Nu e nici pentru tine nici faró tine viața
Si voiu să mor 'nainte d'a perde-amorul têu.

JULLIA.

Tóte îți iert, o Tite, amorul meu e-al têu.

JITU.

Hei bine! 'mi dai amorul, ai sufflet de romană,
Republica respectă, ș'attunci vei fi mai mare
Mai mult de quât regină.
Addu'mi drept dotă 'n casă nu rangul, onori de rege,
Qui-amorul libertăți, a Romei fericire,
Respectul l'a ei lege. Să fiă Roma mumă
Și Brutu al têu tată, și eu soldatul Romei,
Voiu fi mai demnu de tine și glorios consórt.
Invinge toți Romanii în generositate
Intrece-i în virtute, și fă-i să recunóscă
Divina libertate la fata unui rege.

JULLIA.

Ah! quine? eu trădare!

JITU.

Mé perdu de disperare!

Nu sciu nici să mai judicu, Nu, cerul ne feréscă!

Trădare è nedemnă, è órbă și barbară ;
 Eu știu que è un tată, și sacrele lui drepturi
 Știu iar quó al meu suflet cu totul al tãu este,
 Și nu mă mai cunosc.

JULLIA.

Te uită la ast sânge quare-mi a dat viața
 S'ascultă al lui țipet !

JITU.

Dar pot s'astup auđul la propriul meu sânge,
 La Patrie ?

JULLIA.

Barbare! și unde faró mine
 Vr'o patrie mai affi ?

JITU

Noi sântem adversarii, natura ca și legea
 La amândoi ne 'mpune funestă datorie.

JULLIA.

Noi adversarii ? se póte din buza ta să éasă
 Ast nume ?

JITU..

Da, din buză, nu ánsă și din suflet.

JULLIA.

Ajută'mi dar, cutédă, iubești, rěsbună'mi daró.

SCENA VI

BRUTU, ARONS, TITU, TULLIA, MESSALA, ALBIN, PROCULU, LICTORI.

BRUTU (La Tullia)

Cată să pleci, o dómná.

In primele amestecate tempestelor civile
 A fost cu neputință qua Roma să 'și remintă
 A te trimite-a casă la deii tēi domestici ;
 Tarquiniu pôte ȳnsuși in ast timp de desastre
 Preocupat cu mintea d'a nóstră-exterminare
 Și confundându'și casa in rellele din Roma,
 S'a și uitat copilla, de ȳ viă sau mórtă
 Și nici n'a mai querut'o. E trist a-adduce-aminte
 Impregiurări că-aquestea, ȳ timp quă fiă quare
 Să'și facă datoria. Din partea mea și-a Romei
 Esci liberă d'a merge in brațele paterne
 Și de te-astéptă-acolo, vr'un thron unde te chiamă
 A cerului voință, să aibă thronu-aquella
 Drept scut de appérare ș'eternă custodie
 Dreptatea quare ține și popolii și regii,
 De vreți respectul lumii, aveți respectul legii
 Quoci quine-ascultă legea ȳ respectat de popol.
 Vreți drepturi, recunósceți qu'aveți și datorii
 Și daqua-adulatori prin rellele învêțuri
 Vê facce să vê-abatteți din regula dreptății,
 Aveți nainte Roma și sórta lui Tarquiniu,
 Qu'aquest mare exemplu să serve 'n viitor
 Spre-a Regilor lumină ș'a lumii fericire.

(Lui Arons)

Senatul 'ți-o remitte, o poți luă și du-o
 In mâinele paterne, saũ in thalamul nunții.
 Te va conduce Procul pînă la pórtă sacră.

TITU (la o parte)

Furóre disperată a pasiunii melle !

(Se duce spre Arons)

Eu nu suffer aqueasta.

(Brutu și Tullia esu cu escorta lor, Arons și Messala remân)

O dei ! è crudă mórte rușinea și durerea !

(Iți Arons)

Potu quâte-va cuvinte ? . . .

ARONS.

E scurt, domnul meu, timpul.

Mergênd cu principessa, cată-a urmă pe Brutu.

Pot să 'ntârđiu departul quel mult pentru o oră :

Que ai spunne'mi îndată quō timpul nu ne ieartă

În camerele dómnei noi vom putè 'mpreună

Vorbì despre-a ei sórtă precum și de a vóstră.

(Ese)

SCENA VII.

TITU, MESSALA.

TITU

Destinul, que ne-adună, și quare ne desparte,

Aquel destin ne face a fi tot inemici.

S'ascunđă, daqua póte, furorile și lacrêmi.

MESSALA.

Amorul ș'a lui carmeni, virtuțile 'mpreună

Le plâng disgrățiate quō inima Tuliei

Erà demnă de tine și meritai s'o ai.

TITU.

Nu, veđi acuma singur, quō Titul nu mai póte

A fi al ei consórte.

MESSALA.

De que ? Que te opresce ?

Que scrupul se oppune dorințelor que ai ?

TITU

O ! legi abominabili que cruda îmi impune !
 Am desthronat tyranii, ș'acuma să 'i servescu !
 Am mântuit un popol, ș'acuma să 'l trădau !
 Amor a quărui forță am combătut atâta,
 Să aibă-acum assupră'mi atâta influință !
 Eu să expuiu pe tata-meu aquestor cruși tyranni ?
 Si quare tată ? Brutu, exemplu omenirii.
 Tăria țerrei salle que-a vrut să fiu cã dënsul,
 Și quăruia urmându'i l'așu fi ajuns o dată !
 O que destin horribil după virtuți atâtea !

MESSALA.

Cã cetățen al Romei avuși virtuți înalte ;
 Stă dar acum la tine să aibi quelle de domnu.
 Și stă în a ta voie să fi indată rege.
 În ast moment ferice în mâini cerul îți pune
 Vendicta și imperul și ênsuși pe Tulia.
 Que đicu ? Consolu-aquesta, que-herou se și numeșce
 Părinte, întărirea și fondator al Romei,
 Que 'n ochii tãi se 'mbată de pompe și thëmăie
 P'a thronului ruine sfărmat de a ta mână
 De n'ar fi condus bine aqueastă mare luptă
 Erã să fie astăzi cã un rebel culpabil.
 La numele tãu propriu de mare vingător
 Și âncó și mai splendid de făcëtor de pace
 Readdu-ne în starea aquellor ferici đille
 Pe când străbunii noștri, ferici, dar guvernăți
 Și liberi dar cu domnul, avea tot o balanță
 Ș'aqueeasi greutate, ș'al popolului bine
 Ș'a regilor mărine.

Roma pe dënsii n'are o urrã ne'mpăcată
 Roma-are să 'i adóre de vei domni assupră'i.
 Puterea suverană que am vedut la rîndu'i
 A trage dela popol sau urra sau amorul

Pe quare-o respingu unii și alții o dorescu.
Din toate guvernările este mai rea sau bună,
Sub tyranni detestabile, sub regi quea mai divină.

TITU.

Messala, cugeți ore quă tu vorbesci cu mine,
Quă eu nu vedu in tine de quāt un trădător
Și quă tot ascultându-te inceptu a fi și eu?

MESSALA

Hei bine! află dară quă au să'ți fure alții
Nespusa fericire, de quare fugi atâta;
Quă o să facă alții, que tu o puteai face.

TITU.

Alții! stăi: o Dei!... quine.

MESSALA.

El însuși al tēu frate.

TITU.

Frate meu?

MESSALA.

Lui Tarquiniu 'și a dat a sa credință.

TITU.

Fratele meu să trade! el trădător al Romei?

MESSAAA.

El nu tradă ci serve și Roma ș'al sēu rege,
Tarquiniu fără voiea 'ți de ginere n'allege.
De quāt Romanul quella que l'ar putē definde.

TITU.

O cer! Perfide-ascultă; mult suffletu'mi resistă
Seductiuni talle și n'am cunoscut încă

Abysu 'n quare-atâta te'ncerci a me 'nbrânci.
 Tu cređi a më induce în cursa-a mai fatală
 D'a fi fratelui propriu complice or delator;
 Din amêdoe ănsă mai bine al têu sânge.

MESSALA.

O poți face ș'aqueasta, lovesce quô o merit
 Quôci vruiu a 'ți face bine. — Cu innocentu'mi sânge
 Unească a ta mână ș'al fratelui ș'amantei.
 Cu-a lor capete 'n mână te du la senat quere
 Drept preț valorii talle de Consulat onórea,
 Sau singur eu acuma voi declarà complicită,
 Și voi începe 'n dată horribil sacrificiu.

TITU.

Stăi locului, o monstru, nu 'mpinge disperarea...

SCENA VIII.

TITU, MESSALA, ALBIN.

ALBIN

Solul toscan voiește îndată să 'ți vorbească;
 E 'n stanța principesei.

TITU.

Mă duc dar la Tulia...

Allergu, o Dei ai Romei, ai Patriei protectori,
 Loviți inima-aqueasta, ș'o spargeți spăimântată
 De propria 'i rușine. Eră mult virtuoasă
 De n'ar fi fost amante!
 Senat, așa dar ție se 'njunghie-atâta amor.

(Lui Messala)

Ingrate, ție! . . Aide . . , Vești capitolul asta ?
E plin de monumente fidelității melle!

MESSALA.

Nu cugeți și mai bine quǎ-è plin d'ingratitudea
Unui senat barbar ?

TITU.

O sciu, dar auđu vocea a cerului que tună,
Pe capul meu și strigă: Stăi, miserabil, stăi!
Nu vești, quǎ 'ți trădai țerra?—Nu, Romo! nu, o Brute!
Nu dei que mă protegeți! eu sunt tot Titu încă.
Tot gloria urmédă în urmă p'a mea calle;
Sorgintea d'al meu sânge eu n'am desonoro to;
Victima vǎ è pură și daqua ađi se quere
Ca Titu fără voiea 'i să cađa 'n far'-de-lege
Sau daqua este scrisul să căđu pină în urmă
Sub sǎrtea que mă 'mpilă, o Dei, salvați Romanii,
Loviți mai din ainte, a nu se 'mplini crima

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I.

TITU, ARONS, MESSALA.

TITU.

Sunt resolut, am spus'o: plecați, prè mult s'așteptă :
Turpid și 'n disperare, nu voiu s'auđu nimica.
Lăsați'mi bărbăția, lăsați-mè 'n durere . . .
Sunt tare 'n contra vóstră; sunt debil la ei lacrëm'
N'am s'o mai vėđu : se duce. — Trădat în fermitate,
Herou sânt cu Tyranii, și . . . timid cu Tulia.
N'am s'o mai vėđu! . . . să plece . . . O cerule! o Deï!

ARONS.

Am mai rămas aici spre interesul vostru ;
Si ora acordată trecù, quând am querut'o,
Fu numai spre-a'ți complace; quoci tu ai reclamat'o.

TITU

Eu! cum! Eu am querut'o?

ARONS.

Așa și ai uitat'o.
Oh! așteptam în sine'mi o sórtă mai fericè
Pentru voi ambii, Tite. Speram cu a mea mână
A 'ncoronà ardórea que p'amëndoi vè face

Mai demni unul de altul. — Dar vai! să stăm aici :
Nu mergem mai departe.

TITU.

Quăt ești de crud, Aronte!
Tu 'mi-ai vădut rușinea și tótă umilința ;
Tu ai vădut pe Titu să șovăie în dubiu.
Fugi calid, versat martur codardei melle patim'!
Que peptu'mi desbărbată cu sufletu 'mpreună ;
Te du la regii vostri, denunță'mi turpitatea
Și spune questor tyranni, surpați de al meu gladiu
Quô cu fiul lui Brutu am plâns 'naintea vóstră.
Ci, nu uită, mai spunne quô 'n tótă-a mea uimire,
Cu tótă cutețanța 'ți, cu Tullia 'mpreună.
Cu tóte-alle ei lacrăm', și carmeni, și durere,
Tot vingător de sine 'mi, înalt liber cu fruntea
Tot am rămas Roman.
Quô-al lui Tarquiniu sânge nu póte-a a mă suppunne
Și uite! quô jur încă eternă, cruntă luptă,
Și ura astui sânge que-atâta îl ador.

ARONS

Eu scuđu durerea 'n quare simțirea 'ți è coprinsă
Și îți respect d'aqueasta funeste prejudiție.
In loc dar de 'mputare, complâng, suspin cu tine.
Îți spui quô ea nu duce, pere copilla móre.
Rămâi cu sănătate.

MESSALA.

O cer!

SCENA II.

TITU, MESSALA.

TITU.

Nu è cu capul una,
Nu pot nici mort să suffer a o lăsa să éasă

Din alle Romei castre; o voiū reținne ênsuși
Cu-expunnerea vieței.

MESSALA.

O vrei...

TITU.

Sînt prè departe
De a'mi trăda eu țerra. Tot Roma è mai mare!
O șciu quò ea va 'nvinge. Cu tóte-acestea ânsè
Tulia este una cu destinata mea:
Peste putință una-a se despărți de alta.
Respir, trăiescu, perì-voiū și pentru ea muri-voiū.
Ia 'mi causa assupra'ți, în locul meu te pune
Aibi pietate, vire, d'amarurile melle!
Te du, amicii scólă, adună 'mi toți soldații
Vrênd or nevrênd senatul, îi voiū reținne pașii
Pretinde-voiū qua 'n Roma ea să rêmâie ostagiu,
O voiū.

MESSALA.

In quâte chinuri amorul têu te légă!
Și que preținđi tu óre prin ast fact temerariu
De quât a 'ți dà pe față nematur fără fructe
Disgrațiatu-amor?

TITU.

Hei bine! mă voiū duce
S'o quer dela Senat.
Tu mergi la regii aia a le 'ndulei asprimea
Le spunne quò 'nteresul al Statului, și Brutu...
Vai! quâtă exaltare în cugete superflue!

MESSALA.

In justa ta durere que simte al têu sufflet
Spre-a te servi... se cade...

TITU.

Se cade să o vedu
Si să 'i vorbesc se cade. Ea trece pe aicia.

Si quel puçin, s'auđă eternele'mi adio.

MESSALA.

Vorbesce'i, da, — mē crede...

TITU.

Perdut sūnt! étt'o vine!

SCENA III

TITU, MESSALA, TULLIA, ALGINA.

ALGINA.

Te astéptă, plécă, Dómnă.

TULLIA.

Crudă sentință-Algina,
Ingratul! iar m'atinge, și Brutu înainte'mi
Imi pare-un ȃeu terribil armat în contra nóstră
Iubescu, și plāngu și tremur, și inima'mi îmi fuge.
Aidem.

TITU

Nu, stai, astéptă.

TULLIA.

Que mē voesci, barbare?

Să mē seduci, și umili

TITU.

In astă ȃi funestă
Eu sciu de datorie, iar nu d'a mea voință
Eu mintea am perdut'o, și tu 'mi o ai răpit.
Hei bine! condu'mi pașii, guvernă-a furóre;
Domneșce că un tyran peste simțirea 'mi tótă
Si de cuteȃi dictéză alle lui Titu crime.
Nu! vrei qua să dau pradă la flacăr', la carnagiu
Si muri și cetățenii, salvați de braçul meu,

Abandonat un tată d'un filiu furios,
Sub ferrul lui Tarquiniu?...

JULIA.

Să mă ferescă cerul!

Natura îți vorbește, 'mi è scumpă a ei voce
Tu m'ai deprins să tremur d'onórea-unui Părinte
Te-assiguru, quó d'ađi Brutu, è ênsuși al meu tată
Al têu è al meu sânge que pentru-al lui răspunde
Amorul, hymeneul, și dillele 'mi sunt gagiul,
Voiu fi 'n mâinele talle, și fia lui ș'ostagiul
Mai poți deliberare? și cređi iar quó 'n secret
Pe thron te-ar vedè Brutu cu multă intristare?
In adevér quó n'are pe frunte'i diadema
Subt un alt nume ânsé, el ênsuși nu è rege?
D'un an ii è domnirea, și 'n dată... ânsé, vai!
Que debile cuvinte, quând tu nu mă iubești!
Nu 'ți đicu de quât o vorbă. Plecu... Dómne! și te-ador.
Tu plângi, și daqua tremuri, tot mai è timp, vorbește,
Đi un cuvânt, ingrate? que vrei, que queri mai mult?

TITU.

Atâta mai lipsesece amarei melle sórte,
Să am și a ta urră.

JULIA.

Pré mult să 'ncercu atâta
Indemnele 'ți murmure, și vane 'ndatoriri,
Si plângeri, și injurii. D'ajuns sufferiiu multe;
Îți dau 'napoi amorul, que-a turburat p'al meu,
Ia 'ți vanele promitteri ș'atâtea jurăminte
Que sunt cu mult mai rellé, de quât aspre refusuri,
N'a să mă ducu să caut în fundul Italiei
Mărimele fatale sacrificate ție,
Să plâng în depărtare, în brațele unui-rege
Ardórea 'mi în disgrății simțită pentru tine.

'Mi am regulat destinul, Romane que esci aspru
 Si affectești virtute amantei que te-adără
 Herou qua să mă umili, și timid la dorința 'mi,
 Incert în dor, promitteri, învață-a le 'mplini
 Vedè-vei qu'o femee que o dispreți atâta
 Ea quel puçin în scopu'i a fost nestrămutată
 Si prin nestrămutare que inima'i intrarmă
 Vei recunoșce, Tite, pe cât 'i-a fost amorul.
 Sub-muri-aqueștia ênsuși unde îmi domniã străbunii
 Aquești muri que-a ta mânã definde 'n contra nôstrã
 Sovranilor ai Romei, și unde ai puterea
 Sã mă trădai atâta cu aqueiași ultragiare
 Que 'n contra lor tot fulgeri, și unde-a mea credință
 'Mi ai amăgit atâta, și 'ți riði d'a melle focuri,
 Aquì, jur pe toți ðeii que bat pe toți sperjuri
 Quò braçul meu aquesta, în propriul meu sânge
 Stergênd ultrage injurii, mai just de cât al têu
 Și mai nerevocabil, ingrate, braçul asta,
 El îmi va dà pedépsa, quò te-am iubit atâta,
 Și făr' a te cunoșce. Mè duc....

ȚITU (opprindo)

O! nu, nu Dómnã,
 O queri? pe voiea'ți fiã, o vrei-éttò më tremur
 S'allergu spre a 'ți complace; cu-atât mai neferice,
 Cu cât quò 'n pasiunea 'mi, inima 'mi nu se scusã
 Cù nici-o-illusiune, cu cât în astã extremã
 Desordine fatalè nu gust încai nici trist'a
 Și vana-aquea plăcere d'a m'amăgi eu singur;
 Cu cât șciu quò amorul më'mpinge să iau svolul
 Spre mare făr' de lege; cu cât m'ai vins barbaro
 Avênd mințile 'n sine'mi; cu cât blamênd în fine
 Ardórea que m'animã, ador atât virtutea
 Și iau în braçe crima.

Urrașce-mè, fugi, dómnnã, și lasã-un neferice

Que móre de ardóre și îi detestă focul
 Que vine 'n a ta urmă subt triste augure
 Trecënd prin attentate, măcellu și sperjurare.

JULLIA

Insulți profund, o Tite, funestei melle-ardori
 Simțind cu que putere domnești într'al meu sufflet.
 Da, este-a ta viața 'mi, 'ți arăt inima 'ntrégă.
 Cu tot ênsé amorul, cu tótă neputința 'mi
 Mě cređi, Tite, quó mórtea 'mi è mai puçin atroee
 De quât mâna de mire a unui que s'ar teme
 D'a fi al meu consórt
 Si eu să 'i dau coróna, și el să se roșască.
 S'o aibă de la mine!

Momentul éttó vine, moment de 'nfiurare
 D'a nóstră despărțire, ci nu uită, o Tite,
 Inima mea ș'amorul, și tu quó poți domni
 O șcii quó solu-aștéptă, consultă, deliberă:
 Cu mine într'o oră vei fi lâng'al meu tată.
 Mě ducu și me'ntorcu iaró in Roma împilată
 Ș'am thronul lúngó tine sau mórte înainte'ți.

TITU.

Nu mórte, quóci te uită quó viu

JULLIA

Nu, Tite, stăi,

Urmându'mi mai departe îți vei repune capul;
 Te vor prepunne póte; rămâi aqul, adio,
 Decide-te ș'allege, vei fi uccidătorul,
 Sau soçul meu vei fi?

SCENA IV.

TITU.

Invinge-vei, o crudă, è și cădută Roma.

Te duci, și revii dómnă pe dēnsa, p'a mea viață
 Revin'o, ș'or m'oiu perde or te voiu coronă
 Qu'oci crima 'mi quea mai mare 'mi è să te abandon.
 Să'mi eate pe Messala: fugósa'mi imprudentă
 L'a faticat cu totul: è sațiu despre mine
 Amantă-amici, Romanii, pe toți îi perd d'o dată.

SCENA V.

TITU, MESSALA,

TITU.

In fine, vin, ajută'mi furórea mea fatale
 Funestul meu amor. Urmédă-mé.

MESSALA

Commandă:

Tot è dispus: cohorte așteptă lúngó munte
 Și porțile's deschise la primul lor semnal,
 Prin jurământ amicii cu mine sânt decisi
 A recunóșce 'n tine al thronului successor.
 Să nu mai perdem timpul. Ađi nóptea è mai négră
 Ș'accopere cu umbra'i a nóstre 'nalte planuri.

TITU.

S'appropie momentul: Tulia îl așteptă
 In fine și Tarquiniu imi are jurământul.

(Fundul Theatrului se deschide)

Mi's'a decis de sórtă... Que vedu! E Brutu însuși.

SCENA VI.

BRUTU, TITU, MESSALA, LICTORI.

BRUTU.

E in pericol Roma, in tine speru, allérgă.

Senatul are scire secretă, și de sigur
 Quó se atacă Roma acum la mieđul nopții.
 Spre-a sângelui meu stemă și pentru-a ta valóre
 Dela senat querut-am să ți se dea onórea
 D'a commandà tu ênsuți in ast extrem pericol:
 Senatul ți o accordă, o fiul meu, te'ntrarmă
 Si du-te spre salvarea și gloria romană
 Să mai triumfi o dată. Spre a Romei libertate
 Expune'ți dă ți viața, tot una 'mi è de scumpă
 Si viața ș'a ta mórte, triumphător or mórte.

Mi è tot atât de mare, 'mi è tot atât urarea
 Si d'una și de alta.

TITU.

O cer!

BRUTU.

O fiu!

TITU.

O pater! in alte mâini depune
 Favórea senatorilor, și sórta romanímii.

MESSALA.

Ah! quată turburare de inimă, de sufflet!

BRUTU.

Puté-vei tu respinge onórea que ți accordă?

TITU.

Eu? quine? inalt Dómne!

BRUTU.

Que! inima'ți apprinsă

De demna attitute senatului spre tine
 E ulcerată ancó-d'al lui refus legitim?
 Ai fost nedrept, copille, in querrerile talle,
 Pretențiuni frivole. Mai este timp acuma,
 Mai poți dà ascultare capricielor talle?

Nu ai salvat tu Roma? și n'ai d'ajuns cu-atâta?
 Onórea-asta-immortale nu 'ți-a culmat dorința?
 E glorie mai mare, mai 'naltă fericire
 De cât divinul titlu de salvator al Romei?
 Ai vrut și consulatul! un titlu van que trece
 Cu anul din preună? și legea îți commandă
 S'aștepți pînă la ora quând toga te îmmanță
 Cu-a virului valóre. Incețã d'a mai quere
 Prematur o favóre que nu 'ți póte dà legea;
 Locul que 'ți dau, acolo 'ți è postul de onóre.
 Te du, pept în ainte și suffletul tãu n'aibã
 Or urra or urgie de cât spre tyrannie.
 Eu sunt aquellași pater ș'al Statului ș'al tãu.
 Dã sângele tãu Romei, și alt nimic nu quere.
 Herou è mare titlu, dar este mult mai mare
 Sã fii cetățean, Tite.

Sînt, fãtul meu, la margini, spre-a'mi terminã viața.
 Triumphãtórea 'ți mãnã, imi va închide ochii:
 Cî sustînut de tine nu móre al meu nume.
 Renașce-voiu spre Roma, și voiu trãi în Titu.
 Si que đicu uite, Tite, veni-voiu dupã tine.
 În anii cãruntetei nu'mi mai lãssarõ đeii
 De, cât curagiul numai neascultat de mãnã
 În urmãți cu victoria voiu fi tot lungõ tine
 Sau voiu murì 'npreună cu pavesa la peptuți
 Fiã liberã Roma și fiã fãrõ noi
 Jos mortî plãngã-ne Roma, dar plãngã gloriósã
 Și spaimã la tyrani.

TITU.

Messala!

SCENA VII.

BRUTU, VALERIU, TITU, MESSALA.

VALERIU.

Cetățene, fă să fim singuri, éssă,

BRUTU (La fiul său)

Svólă.

(Titu, Messala se retrage)

VALERIU.

Roma-è trădată.

BRUTU

Que auđu? A!

VALERIU

Conspiră

Și dubiu nu mai este, sântem trădați, o Brute,
 Autorul nu se șcie aquestui grav complot;
 Ci-al lui Tarquiniu nume începe să s'auđă,
 Și din Romani mulți miseri vorbescu să 'i se'nchine.

BRUTU.

Din cetățenii Romei să 'și quéră singuri férre?

VALERIU.

Codarđii imi scăparō, prin căi se respândirō:
 Ți cată după urmă. Este prepusul mare
 Pe Mena și pe Leliu, a regilor organe
 Și alle tyranniei. Aqueste-ascunse curse
 A publicului bine, communei fericiri,
 Reci, ghiață spre unire, focoși la desbinare,
 A pune-eternă urră între senat și popul.
 Messala îi protege, și 'n ast ammetecū mare
 Eu unul așu prepune și énsuși pe Messala
 Fărō-amicia strînsă cu quare 'l stimă Titu.

BRUTU.

Să li se-observe pașii: eu n'am mai mult putere

Legi, libertatea, quăror le sântem noi părinții,
 Rigori nu pot să ierte nici quând sânt necessarii:
 A s'arrestà Romanul pe simple presupuneri
 Ar fi faptă de tyranni, pe quari îi destronăm.
 Aidem la popol iute, cu dēnsul să vorbim ;
 Să 'nbărbătăm pe timiși, pe buni să 'ncuragiăm ;
 Să facem s'ammuțescă codarșii trădători.
 Quăți sânt părinți a Romei, părinți ai libertății,
 Să viiă să 'nbărbate romane inimi, pepturi.
 Vedēndu-ne, au dōră, nu 'și vor luà curagiul ?
 O dei, protectori Romei, mai bine dați cu mórtea
 De quāt cu servitutea. — Senatul să 'mi urmeșe.

SCENA VIII

BRUTU, VALERIU, PROCULU

PROCULU.

Un sclavu aștéptă-afarō, și 'mploră-a ta voință
 Spre a'ți vorbi 'n secret.

BRUTU.

Cum ! nóptea ? l'astă oră ?

PROCULU.

Așà ; dice qu'adduce, cà om plin de credință,
 O scire importantă.

BRUTU.

Și póte quō depinde

A Romei mântuire de la solia-aqueasta.

Aidem quō 'ntârșierea è una cu peirea.

(Lui Proculu)

Tu du-te l'al meu fliu ; spune'i quō 'n ora asta

Să țiieste peste tóte la pórtă Quirinale

Și quō pământul strigă cu alle lui victorii,

Qu'a sângelui meu sórtă è d'a distrugge regii.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I.

BRUTU, SENATORII, PROCULU, LICTORI, SCLAVUL VINDEX.

BRUTU.

Așà, se ducea Roma; așà, sub tyranie
Augusta Libertate erà să cađă stinsă
Sub pașii fiă-quărui, vi se căsca mormëntul;
Erà perdute tóte! Tarquiniu 'n nóptea asta
Se preparà să între în mână cu vendicta.
Solul aquella ênsuși al quărui artificiu
Funestul precipițiu săpà sub voi, Romani,
Pe lungö-aquestea, credeți? Avea și Roma filii
Que conspirà în contră 'i și-ajutorà tyranii,
Le conducea Messala a lor furie órbă;
Ș'astui perfid Aronte el patria 'și vindea:
Ci éttö veghiò cerul din nalt assupra Romei
Ș'assupra vieței nóstre.

(Arătând la sclavul)

Aquesta-audi tóte

Și trame și dispuneri perfidului Aronte;
Pre'ntempinò el crima, și scirea que îmi dette
Îmi deșteptò prepusul, și 'mi ranimò ardórea.
Messala 'n astă nópte, prin mine arrestat,

Este să fiă 'n dată addus 'naintea vóstră.
 Credeam quó prepararea suppliciuului va smulge
 Din propria lui gură secretul și complicitii,
 Îl congiurà lictorii, quând cu un salt Messala
 Scotând din sîn pumnalul, que póte, senatori,
 Îl rezervà-a 'l înfige în pepturile nóstre,
 Junghindu-se și dice ; „Quâți vor a'mi șei secretul
 Il vor afla aiquea în inima mea spartă,
 În sângelele meu negru: — quine conspiră, cată
 Să scie și să tacă, să scia și să móră.“
 Allérgă, îl appucă, ei a știut perfidul
 Să móră că Roman.

Deja din murii Romei Aronte și plecasse ;
 Pe câmp pinó 'n departe ai nostri l'allungaró
 Și pun pe dênsul mâna cu Tullia 'mpreună.
 Fiți siguri quó îndată descoperi-va cerul
 Affundurile tóte aquestui complot impiu ;
 Allérgă Publicola și cată pretutindenii
 Pe urđitorii lui.

Ci quând noi vom cunóșce pe-infamii pariciđi,
 Romani, fiți bine 'n minte, perfidii n'au iertare,
 De grațió nu scrie d'ar fi d'ai nostri ênsuși ;
 Să nu vedeți într'ênșii de quât a lor trădare,
 Și v'adduceți aminte d'al nostru jurământ.
 A Romei Libertate vè quere-al lor suppliciu
 Și quine iartă crimei îi este și complice.

(Către sclav)

Iar tu que din părinți-ți, și dintr'o sórtă órbă
 Ai fost sclav pîn'acuma, quând equitatea quere
 Să fii Roman, ca alții, prin quare stat, senatul,
 Și Roma è salvată, ai libertatea ênsuși
 Que tu ne-ai conservat'o. Și-avênd d'aquí 'nainte
 Mai multe simțimente, aibi tótă-egalitatea
 A filor mei proprii, și fii de ađi terrórea
 Vendictă la despoții . . .

Dar que net s'ande? și que rumori d'o dată?

PROULU .

Arons este prins, Brute, și vi'l adduc 'nainte.

BRUTU.

Și cu que frunte óre?

SCENA II.

BRUTU, SENATORII, ARONS, LICTORI.

ARONS.

Și pînă quând, Romani,
 Veți profanà atâta voi drepturile-umane?
 Voi, conductori sinistri unui rebel de popul,
 Credeți a 'mpilã regii, în solii lor ministri?
 Venirõ insolenții licitori și m'arestarõ;
 Pe Domnul meu vor óre în mine-a insultà?
 Ș'ast rang que 'n ori-que ginte è sânt, neviolabil...

BRUTU.

Pe quât iți è sânt rangul, p'atât ești de culpabil.
 Aqù nu se attestã prin titluri que n'au locul.

ARONS.

Cum! solul unui rege!...

BRUTU.

Cã trãdãtor n'ai titlu
 De sol, ci conjurat, mascat c'un nume mare,
 A quãrui nepedepsã îi dã curagiu la crime.
 Solii que 'și sciu solia, cã interpreți ai legii,
 Prin respectarea legii servescu pe Domnul lor.
 Discreți depositarii credințelor umane,

Singură pacea numai è fractul legitim
Al naltei lor solie.

Ei între sovrani légă quelle mai sacre noduri,
Şi făcători de bine, în tot locul şi timpul,
Din drept sînt pretutindeni neatinşi şi respectaţi.
Ai semnele aquestea? Cuteđi să 'ţi le-attribui?
Şi quel puçin tu cugeţi să dai cuvânt la Domnu'ţi
De legile, virtutea, resorturile Romei?
Ca sol, Aronte, cată să'i iei în cercetare
Şi spiritul que-o 'nsufflă, ş'a ei decisiune
Şi să 'i cunoşci senatul.

Aquest august popul mai şcie să respecte
In fiă quare ginte, şi legile şi drepturi
Pe quare a ta purtare veni să le dispreţe
Cu-atâta cuteđanţă bravând toţi cetăţenii:
Pe quât dar 'ţi ai dat voie să calci într'alle nóstre,
P'atâta avem dreptul şi noi a le protegge.
Şi drept tótă pedépsa que-avem a iţi impune
Este să veđi cu ochii pedépsa cuvenită
La toţi neomenoşii que au urđit cu tine
Comploturi parricide. Şi plin de al lor sânge
Şi întinat de dînsul, să mergi la al tîu rege
Să 'i spui de reuşita funestei vóstre trame,
Şi 'n tótă Italia s'arâţi virtutea Romei
Ş'a ta neomenie. — Să'l ia d'aqui, lictori.

SCENA III.

SENATORII, BRUTU, VALERIU, PROCULU.

BRUTU.

Que ai să spui, Valeriu? Au pus pe dînsii mâna?
S'au dat cu toţi pe faţă? — Que négră întristare
Accopere-a ta frunte? Que înseamnă aqueasta?

Que réu ne mai așteptă? Que te 'nfiori atâta?

VALERIU.

Să nu uiți quō ești Brutu.

BRUTU.

Explică-te.

VALERIU.

Eu tremur

A 'ți spunne mai departe.

(ii dă niște tablette)

Ettō, citește singur,

Cunōșce pe culpabili.

BRUTU (Luând tablettele)

Nu m'amăgiți, voi ochi?

O ñille-abominabili! disgrațiate pater!

Vai! Tiberiniu? fiul! — O senatori! iertare...

Și prinsus-a perfidul?

VALERIU.

Cu doi consorti quercarō

Mișloc de apperare, ș'alleserō să mōră

De quāt prinși qua să fiă. Căđu și el cu dēnșii

Străpuns de a sa mână.

Remâne a'ți mai spunne un réu și mai horribil,

Mai dureros și ție și Romei că și mie.

BRUTU.

Que-auđu!

VALERIU.

Mai cată ș'astă neașteptată listă

Que Procul a luat'o dela Messala ęnsuși.

BRUTU.

Dar să citim . . . Oh ! tremur ! O cer ! Vai ! que vedeți ! Titu !

(Cade în brațele lui Procula)

VALERIU.

Apprópe de acolo, stă Titu fără arme
Uimit, în disperare, și speriat cu totul.
Eră speriat póte d'aqueastă făr'-de-lege.

BRUTU.

Părinți conscritti, vă duceți cu toții la Senat.
Eu nu mai pot acolo a querre să 'mi iau locul.
Vă duceți, sterminați'mi culpabila mea stirpe
Și pedepsiți într'ênsa pe pater mai nainte
În sângele meu propriu que este al ei sênge :
Pe mine mai nainte, să nu rămâie Romei
Nici urmă, nici cuvântul d'a fi mai generósă.

SCENA IV.

BRUTU.

O Dei ! fiă-vă voiea ; decideți, mă suppuiu !
Resbunători ai legii, resbunători ai Romei,
Voi ați fondat prin mine al libertății noastre
Eternul edificiu, puind temelii Dreptatea ;
Vreți voi a surpă singuri a queste fundamente
Și sacre și eterne ? și 'n contra faptei vóstre
S'armați pe ai mei filii ?

Ah ! sórtă ne'mpéccată quând numai Tiberin,
În furia'i funestă, ar fi servit tyrannii,
Trädânduși a sa țarră, durerea-ar fi fost mare,
Quó trädătoru-aquella eră fiul meu propriu !
Ci Titu ! El heroul, amorul țêrrei salle !

Que astăzi, însuși astăzi. ferice, glorios
 Vedū să 'i s'onóre victoriele salle
 Prin marele triumphu !

Titu que 'n Capitoliu 'l-am coronat eu însumi,
 Speranța mea din urmă ș'a tótei Romanimei !
 Titu ! o Dei !

SCENA V.

BRUTU, VALERIU, SCORTA, LICTORI.

VALERIU.

Senatul prin voiea sa supremă
 Iți lasă qua tu însuși să 'ți dai sentința 'ntregă.
 Decide tu de Titu.

BRUTU.

Eu?

VALERIU.

Tu singur.

BRUTU.

Și 'n fine

El n'a decis nimica ?

VALERIU.

Toți conjurații, Brute,
 Sunt condamnați la mórte ; și póte quó 'n momentul
 Când eu pronunțu aqwestea ei nici nu mai există.

BRUTU.

Și despre sórta fiu-meu mă face Domn senatul ?

VALERIU.

El astă fericire se simte quó o are
 Dela a ta virtute.

BRUTU.

O Patrie !

VALERIU

Senatul aşteptă al tău răspuns

BRUTU.

Quo Brutu stimă prețul aquestei mari clemente
 Pe quare n'a querut'o... Dar va fi demn de dânsa...
 Ci spune'mi al meu filiu, predatu-s'a de voie
 Și faro resistință? Putea!... iertați un dubiu.
 A fost difensa Romei, și simțu quo 'mi era scump.

VALERIU.

Inalte Domnu, Tulia...

BRUTU.

Que?

VALERIU.

Tullia pe dată

A și confirmat fapta, prepusul odios.

BRUTU.

Cum?

VALERIU.

N'appucò să viiă să vedă-aquelle locuri
 In dată que-avù 'n fața aquelle aparate
 Funeste de suppliciu, pe locu și a ei mână
 Consummă sacrificiul, ea singură immolă
 Ca legilor offrandă ast rest plin de durere
 Que ne mai remässesse dela nedemni regi,
 Și cade și expiră.

D'ammu fost trădați, o consoli, ea fu causa mare,
 Fiă respect la Brutu, durerii lui paterne.
 Ci ea 'ntorcânduși ochii grei către-aqueste locuri
 Tulia 'n expirare numi pe al tău filiu.

BRUTU.

Drepti dei!

VALERIU.

Stă dar la tine să judici d'a lui crimă,
 Condamnă, dă-ți sentința, lovești ori ierți victima
 Quó Roma-approbă tóte ori-quâte-a face Brutu.

BRUTU.

Lictori, să mi s'adducă aqui 'nainte Titu!

VALERIU.

Plin de a ta virtute, mă voiu retragge, Dómne,
 Uimită a mea minte te plânge și te-admiră ;
 Voiu spunne cu terróre 'n senat și voiu depinge
 Mărimea și de sufflet și a durerii talle.

SCENA VI.

BRUTU, PROCULU.

BRUTU.

Cu quât mai mult eu cuget, cu-atât vėdu mai puçin
 Cum fiul meu să pótă tramă ruina Romei ;
 Amorul către țerră și către-al sėu părinte
 A fãst necomparabil. Nu póte om vr'o dată
 A se uită pe sine d'o dată într'o ãi.
 Nu pót să creðu, să cuget quó Titu è culpabil.

PROCULU.

Messala, que formasse ast adios complot,
 Sub numele-aquest mare se póte qu'a 'ncercat'o
 Sub dēnsul să s'ascundă ;
 Póte qu'a lui mărire invidiată-atăta
 Au vrut să 'i o întine.

BRUTU.

O! d'ar fi dat'o cerul!

PROCULU

Din fii tîi, o Brute,

Aquesta 'ți mai rămâne. D'a fi or nu culpabil
 Senatu, 'n indulgență, remitte în puterea 'ți
 A lui întregă sôrtă. I s'assicură viața
 Pentru quò 'ți este 'n mână. Tu ai tótă putința
 Republicei a ținne pe marele-aquest vir,
 Esci pater pînò 'n fine.

BRUTU.

Sunt consulul roman.

SCENA VII.

BRUTU PROCULU, TITU (în fundul teatrului cu lictori)

PROCULU.

Éttó'l.

TITU

O cer! è Brutu! Momente de durere!
 Deschide-te pămênțe, sub pașii mei, mē'ngHITE!
 Suffere, Dómne-un filiu...

BRUTU.

Te-arrestă temerariu!

La doi fii din renunchii mē dette cerul pater,
 Pe unul nu 'l mai am. A! sventurate, spunne:
 Mai am încai un filiu?

TITU.

Nu, nu mai ai nici unul.

BRUTU.

Rêspunde dar la jude, daqua nu'mi ai đis pater!

(Se aședă).

Ai fost resolut singur spre-a patriei 'mpilare?
 Spre-a abandonà un tată puterii absolute?
 Ș'a 'nfrânge jurăminte?

TITU.

N'am resolut nimica.

Plin d'un venin de mórte, que 'n spaimă mă devoră,
 Nu mai șciam de sine'mi, și încă mă tot caut ;
 Inima'mi supraprinsă de marea'mi rătăcire
 Răpită de la mine, fu un moment culpabile,
 Și ast moment m'appasă d'o-eternă turpitude ;
 Si scumpei mele patrii perduiu a mea credință :
 Trecând momentul asta, mustrarea consciinței
 E tot atât de mare ca-horibila mea crimă
 Si 'n dreptul seu resbună a Romei libertate.
 Pronunță-a mea sentință ; quó Roma te contêmplă
 Si quere-a mea pedépsă printr'un exemplu mare.
 Prin justul meu suppliciu se quere-a 'nspăimântă
 Pe viitor Romanii que-ar încercă să facă
 Aqueea que-am făcut.

A mea mórte va facee atâta bine Romei
 Pe quât ș'a mea viață, și sângele aquesta
 Util patriei mele, ș'a quărui puritate
 Ađi numai, è tinată, eră ursit să curgă
 Si tot să se mai verse, s'adape și să crească
 Al libertății arbor. (1)

BRUTU.

O ! quată perfidie și que sfruntat curagiu !
 Horribile amestecu de crimeni și virtute !
 Cum, dup' atâția lauri que ai culles în lupte,
 Quari te-au făcut heroul atât de strălucit,
 Demonul te împinse l'atâta inconstanță ?

TITU

Hei ! Setea rēsbunării, și-atâtea pasiuni,
 Ambiția și ura, momente de furóre...

BRUTU.

Termină, svēnturate !

TITU.

Pe lângă aste tóte,

Queea que născu crima 'mi și, póte, o măreșce,

E un amor que încă subjugă-a mea simțire.

Oh! sciu quāt te offende aqueastă confessare

Que-è Romei inutile, nedemnă l'amēdoi.

Retristea 'mi è la culme quași a mea mânia:

Termină de îndată cu viața 'mi desperată,

Al tēu și-al meu opprobriu. Ci daca recunosci

Quó 'n luptele que-avuróm pe tine te-am urmat,

Si cređi quó a mea țerră eu am amat atāta

Quó ađi simțu remușcarea de crima que-am commis.

(Cade în genunche).

In brațele ți primesce pe ast infortunat:

Đi 'i numai: Tite, Brutu nu ți pórtă nici o urră!

Ast singur cuvēt, dāndu'mi virtutea și mărirea,

Scuti-và al meu nume de pata que îndură.

Va đicce lumea: Titu murind, drept respłătire

Căinței que avut-a, iubit a fost de Brutu,

Cu tótă a lui crime stimat a fost de el.

BRUTU.

Mē 'nduplecă căința'i. — O Romă! țerra mea!

Procule... să imi ducă la mórte p'al meu fiu.

— Vin' tristă creatură d'orróre și iubire,

Tu que speram protector să 'mi fii la bētrănețe,

Vin' de mē 'mbrățiședă. Tu cată ca să mori.

De nu m'ași numi Brutu, iertat ai fi fost, Tite.

Deși, vorbindu'ți, plānsu'mi inundă a ta faciă,

La mórte mergi, și-arată energicu'ți curagiu,

Mergi, ține'ți bărbăția, fii mai Roman quā mine,

Si Roma, resbunāndu'și pe tine, să te-admire.

TITU.

Adio... eu perì-voiu demnu încă d'al meu tată.

(Il ducu)

SCENA VIII.

BRUTU, PROCULU.

PROULU.

Inalte domnu, Senatul, în sincera'i durere,
Attins de 'ntristarea que astăzi te appasă...

BRUTU.

Voi, quare sciți pe Brutu, veniți să 'l consolați!
Gândiți-vă mai bine la nouele atacuri
Que Romei se prepară, ei... que-o veneru atât!
Aidem cu toți, și 'n aște momente de 'ntristare,
Romani 'nlocuescă pe fiiul que-am perdut;
Qua să termin o dată cu viața'mi durerósă
Cum el cătă să móră, și țerr' a'mi resbună.

SCENA IX.

BRUTU, PROCULU, UN SENATOR.

SENATORUL.

Titu...

BRUTU.

Que? nu mai este?

SENATORULU.

S'a dus... o! que spectacol!

BRUTU.

Roma-è liberă... ajunge... pe dei să venerăm!

1867

FINE.

NOTE

1) Pină aici am găsit manuscris d'al părintelui nostru. Nefind terminat actul al cincilea, D-l Grigore Gellian, unul din discipolii autorului aquestei scrieri, a bine-voit a completă lipsa que se află în tragedia aqueasta, că astfel să se pôtă jucă în theatru național în întregul ei. Lectorii vor appreția meritul D-lui Gellian în aqueste quâte-va versuri că și în scrierile salle din *Revista contemporană* unde collaboră.

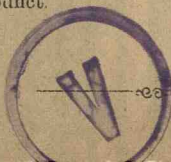
2) Se scie qu' n limba română avem cavinte pe quari se pôte appôa tonul sau pe ultima sau pe penultima syllabă, că la *vultur* sau *vultur barbar*, sau *bărbă*, *historie* sau *històrie*. D'aqueea attragem attenția lectorilor aquestei tragedii assupra cuvintelor următore, pe quari cată să le pronunțe cu tonul într'un mod sau altfel qua să nu se producă errorri assupra cadenții versurilor.

Astfel sânt între altele și *tyrân*, sau *tyran*, *idol* sau *idol*, *Lulia* sau *Tullia*, *diadema* sau *diadema*, după cum se 'ntonedă aquest cuvânt în limba grécă de unde derivă.

VERIFICAT
2007

ERRATĂ

Pagina 2, rîndul I să se dică *quari* în loc de *quare*. Pagina 4, rîndul 25 idem, Pagina 6, rîndul 1 să se dică *Iuniu Brutu* în loc de *Luliu Brutu*. Pagina 8, rîndul 15 *inemicii* în loc de *inemici*. Pagina 12, rîndul 10 la finele versului să se înlocuiască virgula cu un punct. Pagina 16, rîndul 12 *d'o* în locu de *d'a*. Pagina 19, rîndul 26 *intrò* în locu de *intră*. Pagina 24, rîndul 25, *Nu 'mi* în locu de *nu 'mai*. Pagina 29, rîndul 7, și *tot desprețu* în locu de, și *que desprețu*. Pagina 29, rîndul 30 *Tullia* în locu de *Talliei*. Pagina 47, rîndul 20 *libertății* în locu de *libertăți*; rîndul 28 după *eu* trebuia virgulă. Pagina 52, rîndul 24 nu trebuia punct după *n'allege*. Pagina 56, rîndul 13, după cuvântul *împreună* trebeu virgulă, éró nu punct.

VERIFICAT
2017